

Eski Antlaşma'ya Mesih Merkezli Bir Bakış

Jan Bygstad & Gaylin R. Schmeling

Eski Antlaşma'ya Mesih Merkezli Bir Bakış

Jan Bygstad & Gaylin R. Schmeling

Türkçe

“Eski Antlaşma’ya

Mesih Merkezli Bir Bakış”

Orijinal Başlık:

Seeing Christ in the Old Testament (İngilizce)

1. Christ in Scripture, Features of Old Testament Christology
2. The Typological Interpretation of the Old Testament

İlk Yayın
ve İzin:

Jan Bygstad, jan.bygstad@delk.no

Lutheran İtiraflar Kongresi, Cilt 18

Gaylin R. Schmeling, Gaylin.Schmeling@blc.edu

<https://www.bible-researcher.com/schmeling.html>

© Türkçe çeviri

Dansk Balkan Mission

Houman Safajoo

Yazarlar:

Jan Bygstad, Gaylin R. Schmeling

Çevirmen:

Houman Safajoo

Yayınevi:

Dansk Balkan Mission

İlk baskı: Haziran 2025

Grafik Tasarım:

Knud W. Skov, DBM

Bu kitabın çevirisi ve yayını iki yayınevinin ortak çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü, yayınevlerinin önceden yazılı izni olmaksızın, hiçbir şekilde ve hiçbir yolla — elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt veya başka herhangi bir yöntemle — çoğaltılamaz, bir bilgi sisteminde saklanamaz ya da iletilemez. Bu kitap yalnızca ücretsiz olarak dağıtılabilir; satılamaz

Dağıtım Adresi:

Dansk Balkan Mission

Br. Roddingvej 5a, DK - 6630 Rødding

Tel: +45-74821757

www.balkanmission.dk

dbm@balkanmission.dk

Lutheran İnceleme Merkezi

Türkiye’de Lüterciler

Ziyapaşa Bulvarı No:93

Özaltın apt. 6. Floor, door 62

01060 Seyhan/Adana, Türkiye

Soli Deo Gloria!

İçindekiler

Kutsal Kitap'ta Mesih

I.	Eski Antlaşma'da Mesihbilimin Özelliklerine ve Yönlerine Dair Genel Bir Taslak	5
II.	İsa Getsemani Bahçesi'nde	9
III.	İsa ve İlahî İsim	12
IV.	Rab Mesih	17
V.	Eski Antlaşma'ya yapılan gönderme	19
VI.	Mesih'in İlahiyeti Peygamberliklerde	21

Kutsal Kitap'ta Tipolojinin Kullanımı

I.	Kutsal Kitap'ta Tipolojinin Kullanımı	29
II.	Musa ve Çıkış Teması	49
III.	Yaratılış/Yeniden Yaratılış Teması	57
IV.	Büyük Davut'un Daha Büyük Oğlu	62
V.	Tapınak/Mishkan (Kutsal Çadır) Tipolojisi	68

Kutsal Kitap'ta Mesih

I. Eski Antlaşma'da Mesihbilimin Özelliklerine ve Yönlerine Dair Genel Bir Taslak

Yazar: Jan Bygstad

İncil'de Yuhanna bölümünde, Kurtarıcımızın Eski Antlaşma'ya bakışını açıkça ortaya koyan temel bir ifadesi yer almaktadır:

«Kutsal Yazılar'ı araştırıyorsunuz. Çünkü bunlar aracılığıyla sonsuz yaşama sahip olduğunuzu sanıyorsunuz. Bana tanıklık eden de bu yazılardır! Öyleyken siz, yaşama kavuşmak için bana gelmek istemiyorsunuz» (Yuhanna 5:39-40).

«Musa'ya iman etmiş olsaydınız, bana da iman ederdiniz. Çünkü o benim hakkımda yazmıştır. Ama onun yazılarına iman etmezseniz, benim sözlerime nasıl iman edeceksiniz?» (Yuhanna 5:46-47) ¹.

Yuhanna İncili'nin, derinlikli bir biçimde ve yapısal olarak Grek kültürüne, Yunan felsefi düşüncesine ve Helenistik zihniyete güçlü bir şekilde etki altında kalmış olduğu düşüncesi ya da bu yönde bir kanaat,

1. İngilizce baskıda: Çoğunlukla, özellikle aksi belirtilmedikçe, metinlerde King James Version (KJV) çevirisi esas alınmıştır.

Çevirmenin notu: Türkçe çeviride ise, aksi belirtilmedikçe tüm ayet tercümelerinde Kutsal Kitap Yeni Çeviri 2001,2008 çevirisi kullanılmıştır.

oldukça yaygın, sıkça dile getirilen ve tarihsel olarak da pek yabancı olmayan bir görüştür. Ancak bu tür bir yaklaşımın doğurabileceği sonuç ya da netice şudur: Yuhanna İncili, kendi tarihsel arka planından, Yahudi kültürel ve dini bağlamından, Eski Antlaşma'nın ilahi dokusundan ve peygamberlik zemininden soyutlanmış, koparılmış ve ayrıştırılmış bir metin olarak anlaşılır. Böyle bir kopukluk, bu İncil'e özgü olarak Mesih'in öğretileri, kutsal sözleri, kurtarıcı fiilleri ve özellikle de onun öz varlığı, kimliği ve kutsal şahsiyeti hakkında doğru, sağlıklı, yerinde ve derinlikli bir anlayışın ortaya çıkmasına büyük ölçüde zarar verir; hatta çoğu zaman bu anlayışın bozulmasına ve yanlış yorumlara neden olur. Bu sebeple şu temel, köklü ve değişmez gerçeği açık, anlaşılır ve net bir şekilde kavramak son derece önemli, hayati derecede gerekli ve vazgeçilmezdir: Mesih İsa'nın öğretilerinin hiçbir bölümü, hizmetlerinin hiçbir aşaması, kurtuluşunun hiçbir yönü Eski Antlaşma'dan, o ilahi temelden ve peygamberane vaatlerden kopuk değildir. Rabbimiz, Efendimiz ve Kurtarıcımız, ne zaman ki konuşur, ne zaman ki bir mucize gerçekleştirir, ne zaman ki bir kurtuluş eylemi yapar, o sözlerin tamamını ve o lütuf dolu işleri doğrudan doğruya "Kutsal Yasa"ya ve "Peygamberler"e bağlar, onlarla bütünleştirir ve onların içinde temellendirir.

«Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim» (Matta 5:17).

«Sonra onlara şöyle dedi: "Daha sizlerle birlikteyken, 'Musa'nın Yasası'nda, peygamberlerin yazılarında ve Mezmurlar'da benimle ilgili yazılmış olanların tümünün gerçekleşmesi gerektir' demiştim» (Luka 24:44).

Bu son alıntıda, İsa Mesih üç buçuk yıl süren halka açık hizmetinin, yani Vaftizci Yahya tarafından Şeria Nehri'nde vaftiz edilmesinden itibaren başlayan tüm kamusal görev süresinin özünü ve derin anlamını özetlemektedir. Rab açık ve kesin bir biçimde bildirmektedir ki, öğrencilerine öğrettiği tüm dersler, verdiği bütün yönlendirmeler ve aktardığı her türlü ruhsal hakikat; Eski Antlaşma'nın, yani Tanrı'nın

daha önce vahyetmiş olduğu Kutsal Yazıların bir açıklamasından, bir tefsirinden, bir yorumundan başka bir şey değildir. O, yeni bir doktrin getirmek, Eski Antlaşma'nın dışında, onun sınırlarının ötesinde ve peygamberlerin söylediklerinin ötesinde bambaşka bir öğreti sunmak için gelmemiştir. Onun tüm öğretisi, Tanrı'nın eski vaatleri üzerine inşa edilmiştir. Bu temel gerçek, günümüzde birçok Mesih imanlısının zihninde - bilerek ya da çoğu kez farkında olmadan - yer etmiş olan yaygın bir ön yargıyla, yani Eski Antlaşma'nın sanki daha düşük bir seviyede yer aldığı ve Yeni Antlaşma'nın ise daha yüksek, daha gelişmiş ya da daha olgun bir aşama olduğu düşüncesiyle açıkça çelişmektedir. Oysa böyle bir yanlış anlama, yalnızca Eski ve Yeni Antlaşma arasındaki ilahi sürekliliğı zedelemekle kalmaz, aynı zamanda peygamberlik kavramının özüne, yani vaat ve gerçekleşme bütünlüğüne aykırıdır. Bu tür bir yanlış yaklaşım, Kutsal Kitap'ın tamamında Tanrı'nın kendisini açıkladığı yöntemle bağdaşmaz. Dahası, Mesih'in kendisinin de geliş amacıyla ilgili yaptığı açık ve net tanımıyla da çatır.

Rab İsa şöyle der:

“Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim”. Bu söz, yani “geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim” ifadesi, eğer Mesih'in kimliğini, çağrısını ve vahyini doğru bir şekilde anlamak istiyorsak, İsa'nın kişisel ve doğrudan vahyinde merkezi bir yer tutar; iman anlayışımızda da mihenk taşı olmalıdır.

İşte tam da bu temel ve sarsılmaz hakikat, Yuhanna İncili'nden okuduğumuz ayetlerin - ki biz bu ayetleri söz konusu konunun giriş kapısı, başlangıç noktası ve hazırlayıcı bir önsözü olarak ele almıştık - neden son derece yüksek, seçkin ve olağanüstü bir öneme sahip olduğunu açıklamaktadır. Bu ayetler, yalnızca bu İncil'in içeriğini anlamak açısından değil, aynı zamanda tüm Kutsal Kitap'ın Mesih merkezli yapısını kavrayabilmemiz için de özel bir konumda durmaktadır. Şimdi bu ayetlerde geçen öğretişler üzerinde dikkatle duracağız ve metnin içinde yer alan iki temel noktaya, iki ana gerçeğe, iki merkezi eksene odaklanacağız:

1) İsa açıkça bildirir ki, Kutsal Yazılar - yani Eski Antlaşma metinleri - O'ndan söz eder, O'nu tanıklıkla ilan eder ve bu sebeple, bu metinler sonsuz yaşamın, yani ebedî hayatın kaynağı ve başlangıç noktasıdır.

2) Özellikle önemle vurgular ki, Musa doğrudan Mesih hakkında, yani İsa hakkında yazmıştır.

İkinci nokta, ilk bakışta görüldüğünden çok daha köklü, derin temelli ve devrim niteliğinde bir gerçeği barındırmaktadır. *İsa'nın bu sözü ifade etmek için seçtiği anlatım tarzı ve beyan üslubu açıkça göstermektedir ki, O aslında Musa'nın yazılarının - yani Tevrat'ın beş kitabının - hakiki içeriğinin ve özsel anlamının bizzat kendisi olduğunu ilan etmektedir. Başka bir deyişle, Musa gerçekte İsa'dan başkası hakkında yazmamıştır.*

Ancak Eski Antlaşma'nın ilk beş kitabına - yani Tevrat'a - hızlı, yüzeysel ve genel bir bakış attığımızda açıkça görülmektedir ki, gelecekte gelecek Mesih hakkında yer alan doğrudan ve açık peygamberlik sözleri hem sayıca sınırlı ve azdır, hem de genellikle genel hatlarıyla, kapalı biçimde ve belirsiz ifadelerle aktarılmıştır. Bu kitaplarda geleceğe dair kurtarıcı bir figürü net, belirgin ve doğrudan bir şekilde tanıtan sahneler yerine, yalnızca zayıf ve silik birkaç imâ ve solgun pencereler karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bu durum, Yeşaya kitabında olduğu kadar parlak ve aşikâr değildir. Bu gözlem, bizleri çok önemli, temelden sorgulayıcı ve derinlemesine düşünmeyi gerektiren bir soruyla karşı karşıya bırakmaktadır: Rab'bimizin Yuhanna İncili beşinci bölümde dile getirdiği iddia - yani Musa'nın kendisi hakkında yazmış olduğu yönündeki beyanı - acaba geçerli, meşru ve haklı bir iddia mıdır? İsa Mesih, böyle bir sözü ne tür bir gerekçeye ve hangi sağlam temele dayanarak söylemiştir? Zira Musa'nın yazılarının içeriği, ilk bakışta değerlendirildiğinde, sanki tamamen farklı bir istikameti işaret ediyor gibidir. Yahudiler, bu beş kitabı “Tora” olarak adlandırmaktadırlar - yani “Yasa” ya da “Şeriat”. Bu durumda, İsa'nın şöyle demesi daha doğru ve isabetli olmaz mıydı: “Musa yasa hakkında yazmıştır”? Yoksa biz mi Musa'nın yazılarını okurken ve anlamaya

çalışırken, aslında özü teşkil eden, temel ve merkezî olan bir gerçeği gözden kaçırmış, dikkatten uzak tutmuş ve görmezden gelmiş bulunuyoruz? İşte bu yazıda, tam da bu türden sorulara eğilecek, onları dikkatle ele alacak ve derinlemesine inceleme, değerlendirme ve tefekkür konusu yapacağız.

II. İsa Getsemani Bahçesi'nde

«İsa bu sözleri söyledikten sonra öğrencileriyle birlikte dışarı çıkıp Kidron Vadisi'nin ötesine geçti. Orada bir bahçe vardı. İsa'yla öğrencileri bu bahçeye girdiler. O'na ihanet eden Yahuda da burayı biliyordu. Çünkü İsa, öğrencileriyle orada sık sık buluşurdu. Böylece Yahuda yanına bir bölük askerle başkâhinlerin ve Ferisiler'in gönderdiği görevlileri alarak oraya geldi. Onların ellerinde fenerler, meşaleler ve silahlar vardı. İsa, başına geleceklerin hepsini biliyordu. Öne çıkıp onlara, "Kimi arıyorsunuz?" diye sordu. "Nasıralı İsa'yı" diye karşılık verdiler. İsa onlara, "Benim" dedi. O'na ihanet eden Yahuda da onlarla birlikte duruyordu. İsa, "Benim" deyince gerileyip yere düştüler. Bunun üzerine İsa onlara yine, "Kimi arıyorsunuz?" diye sordu. "Nasıralı İsa'yı" dediler. İsa, "Size söyledim, benim" dedi. "Eğer beni arıyorsanız, bunları bırakın gitsinler" »(Yuhanna 18:1-8).

Bu sahnede ne olmaktadır? Hangi olağanüstü olay gerçekleşmiştir ki, silahlanmış ve askerî bir görkemle gelen tüm askerî birlik, aniden İsa'nın karşısında yere serilmekte, diz üstü düşmekte, ve toprağa kapanmaktadır?

Yahuda - o hain, ihanet eden kişi - mabedin muhafızlarından oluşan bir askerî birlikle birlikte Getsemani Bahçesi'ne adım attığında, en yüksek kâhinlerin bu grubu önceden düşünülmüş bir plan ve dikkatlice hazırlanmış bir stratejiyle oraya gönderdiklerinden hiç şüphe yoktur. Bu birlik, İsa'nın öğrencilerinden gelebilecek olası bir direniş, karşı koyma ya da isyanı engellemek amacıyla yola çıkarılmıştı. Bu nedenle,

söz konusu askerî grup yalnızca tam teçhizatlı, silahlı ve donanımlı olmakla kalmıyor, aynı zamanda sayıca da oldukça kalabalıktı. Öyle ki, gerekirse İsa'nın küçük ve sınırlı sayıdaki öğrencileri üzerinde kolaylıkla üstünlük kurabilecek, onları bastırabilecek güçteydiler. Makul bir varsayım olarak bu birliğin sayısının otuz ila elli kişi arasında değiştiği kabul edilebilir. Ne var ki, tüm bu askerî ihtişama ve hazırlıklara rağmen, şaşkınlık, hayret ve derin bir tefekkür uyandıran bir sahne yaşanır: İsa, ne saklanmaya çalışır, ne de kaçmaya teşebbüs eder. Tam tersine, bir adım öne çıkar ve tarif edilemez bir sükûnet, sarsılmaz bir vakar ve tanrısal bir güvenle sorar: “Kimi arıyorsunuz?” Onlar cevap verir. Ve İsa, yalnızca şu kelimeleri söyler: “Benim.” Ve işte o anda, olağanüstü, görkemli ve açıklanması güç bir olay meydana gelir: O tam teçhizatlı askerî birliğin tamamı, bir anda yere düşer. Sarsılır, geriye çekilir, dizlerinin bağı çözülür ve hepsi İsa'nın karşısında yere kapaklanır. Ve tekrar sormak gerekir: Bu muazzam, kudretli ve esrarengiz anda aslında ne olmuştur? Gerçekte ne yaşanmıştır ki, böylesine hazırlıklı bir güç, tek bir sözle yere serilmiştir?

Yeni Antlaşma'nın Grekçe aslında, İsa'nın cevabı yalnızca “ἐγώ εἰμι” yani “Ben'im” şeklindedir - ne “Ben oyum” ne de “Ben o kişiyim.” Kutsal Kitap'ın her okuyucusu bu kelimeleri derhâl tanır: Bu, Rab'bin Musa'ya kendisini tanıttığı özel isimdir; Musa'nın yanan çalının önünde durduğu anda duyduğu isim:

«Musa şöyle karşılık verdi: “İsrailliler'e gidip, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı gönderdi’ dersem, ‘Adı nedir?’ diye sorabilirler. O zaman ne diyeyim?” Tanrı, “Ben Ben'im” dedi, “İsrailliler'e de ki, ‘Beni size Ben Ben'im diyen gönderdi’. “İsrailliler'e de ki, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı Yahve gönderdi.’ Sonsuza dek adım bu olacak. Kuşaklar boyunca böyle anılacağım» (Çıkış 3:13-15).

Tanrı'nın özel ve gerçek adı “Ben'im”dir. Tanrı'nın kendi adını açıklaması, en yüksek derecede bir öneme sahiptir. İbranice dilinde, Yunan felsefesinde olduğu gibi “öz” ya da “varoluşun mahiyeti”

anlamına gelen teknik ve teorik bir kelime bulunmaz. Peki, İbraniler Tanrı'nın kendisini açıkladığında aslında en derin içsel özünü ve varoluşunun en temel hakikatini ortaya koyduğunu nasıl ifade ederlerdi? Onlar “isim” kelimesini kullanırlardı: Tanrı, kendi adını açıklamıştı. Bu nedenle Eski Antlaşma'da “Tanrı'nın adı” ile “Tanrı'nın özü” birbirinin yerine geçen, eşdeğer kavramlar olarak kullanılır; Rab'be güvenmek ile O'nun adına sığınmak aynı anlamı taşır. Çünkü Tanrı, özünde ve varlığında, nasıl adlandırılıyorsa aynen öyledir.

İbranice dilinde Tanrı'nın adı dört sessiz harfle yazılır: **JHVH**. Orijinal İbranice metinler ünlü harflerden, yani sesli harflerden yoksundu. Bu kutsal isim asla yüksek sesle telaffuz edilmezdi² ve bu geleneğin Elçilerin tutumlarında da sürdüğünü görmekteyiz. Yahudiler bu ilahî ismi öylesine kutsal, öylesine yüce ve erişilmez kabul ederlerdi ki, hiçbir günahkâr ya da murdar sayılan insanın bu mukaddes adı ağzına alması uygun ve layık görülmezdi. (Bugün bazı modern araştırmacıların bu adı “Yahve” ya da “Yehova” gibi formlarla doğru şekilde telaffuz etmeye çalışmaları nafile bir çabadır, çünkü özgün telaffuzun ne olduğunu kesin biçimde bilmemiz mümkün değildir; kanaatimce bizim, Elçilerin izlediği geleneği sürdürmemiz gerekir).

Peki o zaman Yahudiler Kutsal Yazılar'ı - örneğin havra ayinlerinde - okurken ne yaparlardı? Zira bu kutsal isim Eski Antlaşma metni boyunca altı binden fazla kez geçmektedir. Onlar bu ismin yerine başka bir kelime kullanırlardı: **Adonay**, yani “Efendimiz” ya da “Rab” anlamına gelen bir unvan. Bu kelime, Kutsal Kitap'ın Grekçeye çevrilmiş hali olan Septuaginta'da **Kyrios** olarak çevrilmiştir. Ve bu unvan, Yeni Antlaşma'da Rabbimiz İsa Mesih için kullanılan en temel ve merkezi sıfatlardan biri olmuştur.

---

2. Bu uygulamalar arasında dikkat çekici bir istisna mevcuttu: Kefaret Günü olan Yom Kippur'da, yani İsrail halkı için en kutsal kabul edilen o büyük günde, halkın başkâhini, kurban sunusunun ardından topluluğu kutsar ve Rab'bin mukaddes adını yüksek sesle telaffuz ederdi. Yahudi kaynaklarında şu rivayet yer almaktadır: “Son başkâhinin son öğrencisi vefat ettiğinde, o mukaddes ismin telaffuzu da insan hafızasından silinip unutuldu.”

Getsemani Bahçesi'nde gerçekleşen olay şudur: İsa, Tanrı'nın telaffuz edilemeyen ve kutsal adı olan ismini yüksek sesle dile getirir. Yeni Antlaşma'nın Grekçe orijinal metninde, O'nun kullandığı kelimeler şunlardır: “Ben'im” (ἐγώ εἰμι) - ne “Ben oyum” ne de “Bu benim” şeklinde, bazı çevirilerde geçtiği gibi açıklayıcı ya da tamamlayıcı bir ifade yer alır. Bu silahlı askerî birliğin, bu “Ben'im” sözünü duyar duymaz yere kapanarak düşmeleri, büyük olasılıkla şu gerçeğe dayanmaktadır: O anda, İsa'nın “Ben'im” oluşu - yani Eski Antlaşma'nın Tanrısı olan Rab'bin kendisi oluşu - çok kısa bir an için, ani bir vahiy ve geçici bir ışıkla onlara açığa vurulmuştur. Her ne kadar bu kişiler bu vahyin derinliğini ve hakiki anlamını kavrayamamış olsalar da. Kutsal Yazılar'da da şöyle denmiştir: “Ama onun geleceği güne kim dayanabilir? O belirince kim durabilir?” (Malaki 3:2). İşte bu şekilde, İsa kendisini İsrail'in Kutsalı, her şeye kadir olan Rab olarak açığa vurur. Bu nedenle, O tutuklandığında ve bir mahkûm gibi Kayafa'nın evine götürüldüğünde, bu onların İsa üzerinde herhangi bir güce sahip olmalarından dolayı değildir; bilakis, O kendi iradesiyle, özgür isteğiyle kendisini teslim etmektedir. Bu noktada, Yuhanna İncili'nin onuncu bölümünde geçen şu sözleri hatırlarız:

«Canımı, tekrar geri almak üzere veririm. Bunun için Baba beni sever. Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de tekrar geri almaya da yetkim var. Bu buyruğu Babam'dan aldım» (Yuhanna 10:17-18).

III. İsa ve İlahî İsim

Yuhanna İncili'nde, İsa'nın bu ilahî ismi dile getirdiği daha birçok örnekle karşılaşırız. Bu örneklerden bazıları - özellikle de bu İncil'in sekizinci bölümünde yer alan ayetler - özel ve dikkat çekici bir öneme sahiptir.

«İsa onlara, “Siz aşağıdansınız, ben yukarıdanım” dedi. “Siz bu dünyadansınız, ben bu dünyadan değilim. İşte bu nedenle size, ‘Günahlarınızın içinde öleceksiniz’ dedim. Benim O olduğuma

iman etmezseniz, günahlarınızın içinde öleceksiniz» (Yuhanna 8:23-24).

Bu ayetlerde İsa, Yerus alim’de Yahudilerin ink arı, karşı  ıkı ı ve d   manlı ı karşısında kendi ilahlı ını vurgular ve açıkça bildirir ki, O’nun ilahî kimliğini kabul etmek, ebedî yaşama eri menin zorunlu şartıdır. Bu noktada da İsa, “Ben’im” şeklindeki ilahî adı yüksek sesle dile getirerek kendi ilahlı ını mühürler.    hesiz, o anda karşıtları bu sözün derinliğini ve a ırlı ını bütünüyle kavrayamazlar - t  ki aynı bölümün sonuna gelene dek. Orada şöyle okuruz:

«Babanız İbrahim günümü göreceği için sevinçle co mu tu. Gördü ve sevindi”. Yahudiler, “Sen daha elli ya ında bile değilsin. İbrahim’i de mi gördün?” dediler. İsa, “Size doğrusunu söyleyeyim, İbrahim doğmadan önce ben varım” dedi. O zaman İsa’yı ta lamak için yerden ta  aldılar, ama O gizlenip tapınaktan  ıktı» (Yuhanna 8:56-59).

Bu noktada onlar, İsa’nın ne söylediğini hiç kuşkusuz açıkça kavradılar ve verdikleri tepki derhâl, ani ve gecikmesiz oldu: Onu Tanrı’ya küfreden ve kutsala hakaret eden biri olarak ta layarak öldürmek istediler. İlahî ismin yalnızca yüksek sesle dile getirilmesi bile son derece ağır ve kabul edilemez bir durum sayılırdı; fakat bu kutsal ismin kişinin kendisine atfedilmesi, en büyük ve en ağır küfür şekli olarak de erlendirilirdi. Ve bu bağlamda hiçbir yanlış anlama ya da yoruma açık bir yön kalmamıştı: İsa, “Ben’im” ilahî adını ezeli ve ebedî varlığıyla doğrudan ilişkilendirmektedir.

Her Hristiyanın yakından bildiği ve a ına olduğu en tanındık sözler, İsa’nın “Ben’im” şeklindeki ilahî ifadeyi kendisi için kullandığı ifadelerdir; yani, kendisini “Kapı”, “Yaşam Ekme i” ve benzeri benzetmelerle tanıttığı o beyanlardır:

«İsa, “*Yaşam ekmeği Ben’im*. Bana gelen asla acıkmaz, bana iman eden hiçbir zaman susamaz” dedi» (Yuhanna 6:35).

«İsa yine halka seslenip şöyle dedi: “*Ben dünyanın ışığıyım. Benim ardımdan gelen, asla karanlıkta yürümez, yaşam ışığına sahip olur*» (Yuhanna 8:12).

«*Kapı Ben'im. Bir kimse benim aracılığımla içeri girerse kurtulur. Girer, çıkar ve otlak bulur*» (Yuhanna 10:9).

«*Ben iyi çobanım. İyi çoban koyunları uğruna canını verir*» (Yuhanna 10:11).

«İsa ona, “*Diriliş ve yaşam Ben'im*” dedi. “Bana iman eden kişi ölse de yaşayacaktır» (Yuhanna 11:25).

«İsa, “*Yol, gerçek ve yaşam Ben'im*” dedi. “Benim aracılığım olmadan Baba'ya kimse gelemmez» (Yuhanna 14:6).

Bu ayetlerde dikkatle göz önünde bulundurulması gereken husus şudur ki, Grekçe özgün metne göre İsa bu ifadeleri öyle bir şekilde dile getirir ki, bu söyleyiş tarzı O'nun kendisine ilahî “Ben'im” adını açıkça attığını gösterir. Eğer maksadı bu olmasaydı, kullandığı cümle yapıları ve ifade tarzı kesinlikle farklı olurdu. O şöyle der: Çünkü Ben, o “Ben'im” olanım - İsrail'in Tanrısı olan Rab'bim - bu nedenle Ben ışığım, gerçeğim, yaşamım, yolum, kurtuluşum ve dirilişim.

Ve burada gördüğümüz şey, İsa'nın aynı gerçeği, Yuhanna İncili'nin on yedinci bölümünde yer alan o kutsal başkâhin duasında da tam bir açıklık ve netlikle dile getirmesidir:

«Kendileriyle birlikte olduğum sürece, bana verdiğin kendi adınla onları esirgeyip korudum. Kutsal Yazı yerine gelsin diye, mahva giden adamdan başka içlerinden hiçbiri mahvolmad» (Yuhanna 17:12).

«Bana beslediğin sevgi onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim» (Yuhanna 17:26).

Tüm bu sözlerin özünde yer alan ana nokta şudur ki, İsa açıkça ilan etmektedir: O, “İsrail’in Kutsalı”dır; O, Eski Antlaşma aracılığıyla kendisini açık etmiş olan o tek Tanrı’nın ta kendisidir. İsa, ilahî “Ben’im” adını kendisine attettiğinde, gerçekte şöyle demektedir: “Ben, Musa’ya yanan çalıdan görünen Tanrı’yım; Ben, İsrail halkını Firavun’un elinden ve Mısır’daki kölelikten kurtaranım; Ben, Sina Dağı’ndan konuşan ve On Buyruğu açıklayan Tanrı’yım”.

İşte tam da bu anlayış ve kavrayıştır ki, İsa’nın Yuhanna İncili’nin 5. bölümünde söylediği şu sözü anlamlı ve derin kılar: “Musa benimle ilgili yazdı”. Ve yine bu aynı gerçektir ki, İsa’nın şu beyanını da haklı ve yerinde kılar: “Beni görmüş olan, Baba’yı görmüştür” (Yuhanna 14:9).

Belki de bu gerçeği özetlemenin en yerinde ve özlü yolu, Yuhanna İncili’nin başındaki şu ifadelere başvurmaktır: “Tanrı’yı hiçbir zaman hiç kimse görmedi. Baba’nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik Oğul O’nu tanıttı” (Yuhanna 1:18). Bu sözler yalnızca Yeni Antlaşma için değil, Eski Antlaşma bağlamı için de geçerlidir. Tanrı’nın biricik Oğlu olan İsa, görünmeyen Tanrı’yı tarihin bütünsel kurtuluş süreci boyunca - başlangıçtan sonuca kadar - açık eden, görünür kılan ve ortaya çıkarandır. Bu ayette “tanıttı” olarak çevrilen kelime, aslında “açıklamak” ya da “yorumlamak” anlamına gelir. Buradaki temel nokta şudur: Üçlülük’te ikinci kişi olan Oğul, yani Mesih, ebedî aracı konumundadır. O, hem Eski Antlaşma’da hem de Yeni Antlaşma’da, hem yaratılışta hem de kurtuluştaki Baba ile yaratılan dünya arasında aracıdır. O, Baba ile insan arasındaki tek temas noktasıdır - ve bu konumda olan yalnızca O’dur. İşte bu nedenle, Tanrı’yı görünür kılmak, doğru şekilde açıklamak ve gerçek anlamıyla tanıtmak yalnızca O’nun yetkisindedir.

Buraya şunu da eklemek mümkündür ki, tam da bu sebepten ötürü, İsa hem Pavlus tarafından hem de İbraniler Mektubu’nun yazarı tarafından “Tanrı’nın sûreti” olarak adlandırılmıştır:

«Görünmez Tanrı’nın görünümü, bütün yaratılışın ilk doğanı O’dur» (Koloseliler 1:15).

«Oğul, Tanrı yüceliğinin parıltısı, O'nun varlığının öz görünümüdür» (İbraniler 1:3).

Yeni Antlaşma yazarları, “sûret” (Yunanca: eikon) kelimesini özellikle seçerek, Yaratılış Kitabı’nın birinci bölümündeki insanın yaratılış anlatısıyla bilinçli ve açık bir bağ kurarlar. Orada, insan Tanrı’nın eliyle, “sûretinde” yaratılmıştır - ve bu sûret, Oğul’dur. Söz konusu ayette İbranice olarak kullanılan edat, birçok durumda araçsal anlam taşır; bu anlam, burada da son derece yerinde ve anlamlı bir biçimde uygulanabilir: İnsan yalnızca “Tanrı’nın sûretinde” değil, o sûret aracılığıyla, yani Mesih vasıtasıyla yaratılmıştır. Bu yorum, Süleyman’ın Özdeyişleri kitabının 8. bölümündeki metinle de desteklenmektedir; burada Tanrı’nın “hikmeti”nden söz edilir - başlangıçtan önce var olan, ezeli ve ebedî olan bir hikmettir - ve Tanrı bütün varlıkları işte bu hikmet aracılığıyla yaratmıştır. Eski Antlaşma’nın bu kısmı, Yuhanna İncili’nin giriş bölümünde Mesih’e atfedilen “Logos” (Kelâm) öğretisinin temel kaynaklarından biridir. Özdeyişler 8. bölümde, bu “Tanrı’nın hikmeti” birinci tekil şahısla, yani ben zamiriyle konuşur:

«RAB yaratma işine başladığında İlk beni yarattı, Dünya var olmadan önce, Ta başlangıçta, öncesizlikte yerimi aldım. Enginler yokken, Suları bol pınarlar yokken doğdum ben. Dağlar daha oluşmadan, Tepeler belirmeden, RAB dünyayı, kırları Ve dünyadaki toprağın zerresini yaratmadan doğdum. RAB gökleri yerine koyduğunda oradaydım, Engin denizleri ufukla çevirdiğinde, Bulutları oluşturduğunda, Denizin kaynaklarını güçlendirdiğinde, Sular buyruğundan öte geçmesinler diye Denize sınır çizdiğinde, Dünyanın temellerini pekiştirdiğinde, Baş mimar olarak O’nun yanındaydım. Gün be gün sevinçle dolup taşım, Huzurunda hep coştum. O’nun dünyası mutluluğum, İnsanları sevincimdi» (Süleyman’ın Özdeyişleri 8:22–31).

IV. Rab Mesih

Daha önce belirtildiği gibi, Yahudilerin kutsal metinleri okurken benimsedikleri gelenek şuydu: Tanrı'nın özel ismi yerine, başka bir kelime kullanırlardı - yani **“Adonay”**. Elçilerin döneminde yaygın olan Eski Antlaşma'nın Grekçe çevirisinde - yani yaklaşık M.Ö. 200 yılında tamamlanan Septuaginta (LXX) çevirisinde - bu kelime, Kyrios olarak çevrilmiştir; anlamı **“Rab”** ya da “Efendidir”. Dolayısıyla, Grekçe çeviride ya da Yeni Antlaşma metinlerinde her nerede **“Kyrios”**, yani **“Rab”** unvanıyla karşılaşıyorsak, İbranice orijinal metinde orada **YHWH** olarak yazılan dört harfli kutsal Tanrı adı yer almaktadır.

Mesih'e iman eden Hristiyan Kilisesi için en derin öneme sahip olan gerçek şudur: Yeni Antlaşma bu unvanı İsa Mesih'e atfeder - İsa, “Rab”dir. Gerçekte bu itiraf, ilk dönem kilisesinin en temel ve en özlu iman ikrarı olarak kabul edilmiştir; öyle bir ikrar ki, Yeni Antlaşma'nın çeşitli bölümlerinde tekrar tekrar karşımıza çıkar:

«İsa'nın Rab olduğunu ağızla açıkça söyler ve Tanrı'nın O'nu ölümden dirilttiğine yürekten iman edersen, kurtulacaksın» (Romalılar 10:9).

«...Kutsal Ruh'un aracılığı olmaksızın da kimse, “İsa Rab'dir” diyemez» (1. Korintliler 3:12).

«Biz kendimizi ilan etmiyoruz; ama Mesih İsa'yı Rab, kendimizi de İsa uğruna kullarınız ilan ediyoruz» (2. Korintliler 4:5).

Daha açık ve net ifade edilecek olursa, bu cümle şöyle söylenmelidir: “İsa Tanrı'dır”. İlk Hristiyanların iman ikrarı yalnızca İsa'nın “Rab” olduğu - yani itaat edilmesi gereken bir efendi ve hükümdar olduğu - anlamına gelmiyordu; bundan çok daha öteye giderek, onların ikrarı şunu beyan ediyordu: İsa “Rab'dir, yani Eski Antlaşma'nın Tanrısı, İsrail'in Kutsal Tanrısı'dır. Bu konuda belki de en önemli metin,

Filipililer mektubunun 2. bölümünde yer alan o ilahî ezgidir:

«Mesih İsa'daki düşünce sizde de olsun. Mesih, Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı'ya eşitliği sımsıkı sarılacak bir hak saymadı. Ama kul özünü alıp insan benzeyişinde doğarak ululuğunu bir yana bıraktı. İnsan biçimine bürünmüş olarak ölüme, çarmıh üzerinde ölüme bile boyun eğip kendini alçalttı. Bunun için de Tanrı O'nu pek çok yükseltti ve O'na her adın üstünde olan adı bağışladı. Öyle ki, İsa'nın adı anıldığında gökteki, yerdeki ve yer altındakilerin hepsi diz çöksün ve her dil, Baba Tanrı'nın yüceltilmesi için İsa Mesih'in Rab olduğunu açıkça söylesin» (Filipililer 2:5-11).

Pavlus bu bölümde, Mesih'in kendisini alçaltışını, aşağılayarak kul biçimini almasını ve çarmıha kadar giden itaatiyle gösterdiği derin tevazusunu tasvir ederken, aynı zamanda O'nun yüceltilmesini, görkemle onurlandırılmasını ve nihai şan ve şerefine erişmesini de açıkça dile getirir; bununla birlikte, bu eşsiz olayın ardından, Tanrı'nın yaratmış olduğu tüm evrenin nihai amacının, kaderinin ve varoluşsal yönelişinin ne olduğuna da işaret eder. Mesih'in çektiği acıların, çarmıhta katlandığı elem ve aşağılanmanın karşılığı ve ödülü olarak, kendisine bir ad verilmiştir - öyle bir ad ki, bütün adların, unvanların, lakapların ve sıfatların çok ötesinde, onların hepsinden üstün ve yüce olan bir isimdir; bu ad, Tanrı'nın mukaddes, kutsal ve dile getirilemeyecek kadar saygıdeğer olan adıdır: YHWH, yani Eski Antlaşma'da açıklanan ilahî ismi. Dikkat çekicidir ki, Pavlus bu noktada bile bu adı telaffuz etmez, zikretmez ve yalnızca ona işaret eder.

Bu ilahî adın Mesih'e verilmesinden sonra, gökteki varlıklar, yeryüzündeki insanlar ve yer altındaki her can ve tüm yaratıklar, diz çökerek, secde ederek ve ağızlarıyla yüksek sesle şu ortak ve mutlak gerçeği ikrar edeceklerdir: İsa Mesih Rab'dir. Bu evrensel, kapsamlı ve her halktan, her ulustan, her topluluktan yükselen iman ikrarında, gökteki Baba - Baba Tanrı - kendisine layık olan saygıyı, itibarı, ihtişamı ve görkemi alacak ve bu yüceltme aracılığıyla tam anlamıyla onurlandırılacaktır; çünkü kim Oğul'u yüceltirse, aynı zamanda

Baba'yı da yüceltmış olur (Yuhanna 5:23). Ve bu ilahi ikrar, tüm yaratılışı kapsayan, evrenin dört bir yanına yayılan bir tapınma, bir yüceltiş ve sonsuz bir övgü ezgisidir; kurtuluş tarihinin başından beri işleyen bütün olaylar, gelişmeler ve Tanrısal plan, tam da bu noktaya, bu nihai sona, bu tamamlanmış amaca doğru ilerlemekte ve yönelmektedir; bu ezgi, Rab'bin hükümrانlığının, kurtaran egemenliğinin ve ilahî saltanatının ulaşmak istediği nihai hedef, en yüce son duraktır.

V. Eski Antlaşma'ya yapılan gönderme

Bu ayetlerde özel ve dikkat çekici bir öneme sahip olan özellik şudur ki, Pavlus burada doğrudan Yeşaya peygamberin sözlerinden alıntı yapmaktadır. Bu durum, elçilerin ve ilk dönem kilisesinin Eski Antlaşma'ya nasıl baktıklarını ve onunla nasıl bir ilişki kurduklarını anlamamız için açık ve anlamlı bir yol sunar. Yeşaya'dan aktarılan ifadeler şu şekildedir:

«Kendi üzerime ant içtim, Ağzımdan çıkan söz doğrudur, boşa çıkmaz: Her diz önümde çökecek, Her dil bana ant içecek» (Yeşaya 45:23).

Filipililer 2:11'de geçen tanıdık ifadeleri burada açık ve net bir şekilde yeniden görmekte ve tanımaktayız. Pavlus, kullandığı kelimeleri rastgele veya amaçsız biçimde seçmemiştir. Şimdi şu soruyu sormalıyız: Yeşaya 45. bölümdeki bu sözlerin konuşanı kimdir? Önceki ayetlerde, yani söz konusu metinden hemen önce, şu ifadeleri duymaktayız: “Ben RAB'bim, benden başka Tanrı yoktur... Ben, RAB, adaletle konuşurum, doğrulukla söz söylerim...” Ve hemen bizim incelediğimiz ayetin öncesinde şöyle buyurmaktadır: «Ey dünyanın dört bucağındakiler, Bana dönün, kurtulursunuz. Çünkü Tanrı benim, başkası yok» (Yeşaya 45:22).

Pavlus, bu ayetleri açıkça ve hiçbir belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde şu şekilde anlamaktadır: burada konuşan o “Rab”, ezeli, ebedi

ve önceden var olan Mesih'in ta kendisidir; yemin eden, kendisine ant içen O'dur - çünkü O'ndan daha yüce ve daha üstün olan hiç kimse yoktur ki, O başka birine yemin etsin - ve önceden bildirir ki, sonunda, her şeyin nihayetinde, her diz O'nun adı önünde çökecek ve her dil kendi ağzıyla itiraf edecektir. Yeşaya'da karşımıza çıkan bu konuşan "ben" ifadesi, doğrudan Mesih'i işaret eder - ve bu nokta, Mesihbilimsel açıdan önemli, merkezi ve temel bir unsurdur.

Aynı bakış açısını ve aynı tarzda bir anlayış ve kavrayışı, Kutsal Yazılar olan Eski Antlaşma metinlerinden, Yuhanna İncili'nin on ikinci bölümünde de yeniden görmekte ve gözlemlemekteyiz:

«Gözleri önünde bunca doğüstü belirti gerçekleştirdiği halde O'na iman etmediler. Bütün bunlar Peygamber Yeşaya'nın söylediği şu söz yerine gelsin diye oldu: "Rab, verdiğimiz habere kim inandı? Rab'bin gücü kime açıklandı?" İşte bu yüzden iman demiyorlardı. Nitekim Yeşaya başka bir yerde de şöyle demişti: "Tanrı onların gözlerini kör etti Ve yüreklerini nasırlaştırdı. Öyle ki, gözleri görmesin, Yürekleri anlamasın Ve bana dönmesinler. Dönselerdi, onları iyileştirdim". Bunları söyleyen Yeşaya, İsa'nın yüceliğini görmüş ve O'nun hakkında konuşmuştu. Bununla birlikte, önderlerin bile birçoğu İsa'ya iman etti. Ama Ferisiler yüzünden, havra dışı edilmemek için iman ettiklerini açıkça söylemediler. Çünkü insandan gelen övgüyü, Tanrı'dan gelen övgüden daha çok seviyorlardı» (Yuhanna 12:37-41).

Bu ayetlerde Yuhanna, İsa'nın İsrail halkı arasındaki aleni ve kamusal hizmetinin sonucunu özetlemektedir: İsa reddedilmiştir ve bu reddediliş, aslında Yeşaya'nın peygamberliklerinin gerçekleşmesidir. Yeşaya kitabından iki temel ve kilit metin aktarılmaktadır: birincisi, Tanrı'nın hizmetkârının vekil olarak acı çekmesinden ve kurban oluşundan söz eden 53. bölümün başlangıç ayeti; ikincisi ise Yeşaya kitabının 6. bölümüdür. Bu bölümde, peygamberin göksel tapınağın En Kutsal Yerinde, yüksek ve yüce bir tahtta oturan Rab'bin görkemini gördüğü benzersiz bir vahiy yer alır. Rab, serafimlerle çevrilmiş

hâldedir ve onlar O'na tapınmakta, O'nu yüceltmektedir. Ve şimdi Yuhanna, bunu basit ama derin bir ifadeyle şöyle dile getirir: Yeşaya'nın görkemini gördüğü o Rab, beden almadan önceki Mesih İsa'dır. "Bunları söyleyen Yeşaya, İsa'nın yüceliğini görmüş ve O'nun hakkında konuşmuştu".

Bu örnekler açıkça tanıklık etmektedir ki, elçiler Mesih'in kimliği ve kişiliği hakkında Eski Antlaşma'da nasıl öğretiyorlardı ve Kutsal Yazılar'ı nasıl okuyor ve anlıyorlardı: Kutsal Söz'de konuşan "ben" zamiri, Üçlülüğün ikinci kişisini ifade etmektedir; Nasıralı İsa, Eski Antlaşma'nın Rab'bi, İsrail'in Kutsalı'dır - yeryüzünde yürüten Tanrı'nın kendisidir.

VI. Mesih'in İlahiyeti Peygamberliklerde

Eğer şimdiye kadar Eski Antlaşma'yı anlama ve yorumlama konusunda elçilerin benimsediği yöntem hakkında söylediklerimiz doğru ve geçerli ise, o hâlde şu beklenti de yerinde olacaktır: Mesih'in ilahiyeti, peygamberliklerde açıkça ve doğrudan tanıklık edilmiş bir gerçek olmalıdır. Ve gerçekten de durum böyledir. Şimdi, Eski Antlaşma'daki peygamberliklerde bu konuya değinilen en belirgin ve en önemli üç örneğe birlikte göz atacağız.

Yeşaya kitabıyla başlıyoruz. Norveç'te, Yeşaya 9. bölümünde yer alan o yüce ve görkemli vaat, Noel günü kiliselerde okunur:

«Çünkü bize bir çocuk doğacak, Bize bir oğul verilecek. Yönetim onun omuzlarında olacak. Onun adı Harika Öğütçü, Güçlü Tanrı, Ebedi Baba, Esenlik Önderi olacak» (Yeşaya 9:6).

Bu ayet, Yeşaya kitabının 7. bölümden 12. bölüme kadar uzanan daha geniş bir bağlamın parçasıdır; bu bölüme genellikle "İmanuel Kitabı" adı verilir. "İmanuel" ismi, Yeşaya'nın 7. ve 8. bölümlerinde üç kez geçmektedir ve bu bütün bölüm, gelecekteki kurtuluşa ve vaat edilen bir kurtarıcının gelişine odaklanmaktadır - bu kurtarıcı, ağır ve

sert yargı dönemlerinden sonra gelecektir. Bu nedenle bu kitap, 12. bölümde yer alan “kurtuluş ilahisi” ile sona ermektedir - bu ilahi, Mesih günlerinde, vaat edilen kurtarıcı geldiğinde söylenecek olan ezgidir:

«İsrail halkı o gün, “Ya RAB, sana şükrederiz” diyecek, “Bize öfkelenmiştin ama öfken dindi, Bizi avuttun. Tanrı kurtuluşumuzdur. O’na güvenecek, yılmayacağız. Çünkü RAB gücümüz ve ezgimizdir. O kurtardı bizi”. Kurtuluş pınarlarından sevinçle su alacaksınız» (Yeşaya 12:1-3).

Yeşaya 9. bölümünde bize verilen çocuk, açıkça Yeşaya 7. bölümde hakkında söz edilen kişiyle aynıdır - imansız kral Ahaz’a vaat edilen o büyük işaret:

«Bundan ötürü Rab’bin kendisi size bir belirti verecek: İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacak» (Yeşaya 7:14).

İbranice dilinde “İmmanuel” ismi iki ayrı kelimeyle yazılır: ‘Immānû ‘El - yani “Tanrı bizimle”. Bu, büyük bir hayreti ve şaşkınlığı ifade eden tam bir cümledir: Rab, halkıyla birlikte olacağını vaat etmektedir ama bir yargı konumunda değil, lütuf, koruyucu yakınlık ve kutsal huzur içinde. Bu ismin bir birleşik isim olarak değil, tam bir cümle şeklinde ifade edilmiş olması, İbranice adlandırma geleneğinden farklıdır - ve bu nokta, belirli bir anlamı ve özel bir gerçeği güçlü şekilde vurgular: Bu çocuk, Tanrı’nın kendisidir. Ve işte bu, Yeşaya 9:6’da açıkça beyan edilen şeydir. Doğacak olan bu çocuk “Güçlü Tanrı” olarak adlandırılacaktır - ki bu ifade, birkaç bölüm sonra hiçbir tereddüde yer bırakmayacak biçimde Rab’be uygulanmaktadır; Rab burada tarihin mutlak hâkimi ve her şeye gücü yeten Tanrı, orduların Rabbi olarak tanıtılır: «Geriye kalanlar, Yakup soyundan sağ kalanlar, Güçlü Tanrı’ya dönecekler» (Yeşaya 10:21).

Hatırlayalım daha önce “isim” hakkında söylediklerimizi: “O, nasıl adlandırılıyorsa, öyledir”. Yeşaya’nın çağdaşı olan peygamber Mika, bu vaat ile aynı anlamı taşıyan ve onunla paralel bir doğrultuda ilerleyen bir peygamberlikte bulunur:

«Ama sen, ey Beytlehem Efrata, Yahuda boyları arasında önemsiz olduğun halde, İsrail'i benim adıma yönetecek olan senden çıkacak. Onun kökeni öncesizliğe, zamanın başlangıcına dayanır. Bu yüzden onu doğuracak olan kadın doğurana dek RAB İsraililer'i düşmanlarına teslim edecek. Sonra öbür soydaşları İsraililer'e katılacak» (Mika 5:2-3).

Bu nedenle, bu bölümde peygamber, gelecekteki Kurtarıcı'nın doğacağı yerden - Beytlehem'den - söz eder ve aynı zamanda bu Kurtarıcı'nın ilahî niteliklere sahip olduğunu da vurgular: “Çıkışı eski zamandandır, ezeli günlerden”. Ancak bu bağlamda dikkatimizi çeken şey, peygamberin annesine yaptığı göndermedir - O ezelden gelendir. Anne, sadece şu ifadeyle tanıtılır: “Doğuran kadın”. Bu ifade, İsrail'deki imanlılar için tanıdık, bilinen ve anlaşılır bir kadını işaret eder. Bu çocuğun annesinden ve doğumundan söz eden bu iki peygamberin ortak ima ve göndermesinin arkasında, muhtemelen çok daha eski ve temel bir kaynak yer almaktadır: İnsanoğluna, düşüşten sonra verilen ilk vaat - ki bu vaat, “ilk müjde” (protoevangelium) olarak bilinir. Tanrı'nın yılanı lanetlediği o sahnede şöyle buyurur:

«Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu Birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğuna saldıracaksın» (Yaratılış 3:15).

Bu, Kutsal Kitap boyunca soyun bir kadın aracılığıyla tanımlandığı tek örnektir - yani soyun bir erkekten değil, kadından geleceği belirtilmiştir; ve bu özellik, açıkça gösterir ki, bu kadınla ilgili olağanüstü, sıradışı ve doğaüstü bir durum söz konusudur. İşte bu olağanüstü durumun ne olduğunu açıklayan kişi, Yeşaya'dır. Ancak “ilk müjde” (protoevangelium) ile ilgili en önemli nokta şudur: Düşmüş, günaha batmış insanlığın umudu, kadının soyuna bağlanmıştır. O, yılanın başını ezecektir - yani, İblis'in işlerine, varlığına ve etkisine son verecektir; ve aynı zamanda düşüşün tüm sonuçlarını, etkilerini ve kalıntılarını ortadan kaldıracaktır. İşte bu umuda Yeşaya ve Mika, karanlık ve ağır yargı günlerinde sınıksız sarılmışlar ve ona dayanmışlardır.

İkinci metin, üzerinde duracağımız ve Mesih'in ilahiyetine açık bir tanıklık sunan bir diğer pasaj, Yeremya kitabında yer almaktadır:

«İşte Davut için doğru bir dal Çıkaracağım günler geliyor» diyor RAB. “Bu kral bilgece egemenlik sürecek, Ülkede adil ve doğru olanı yapacak. Onun döneminde Yahuda kurtulacak, İsrail güvenlik içinde yaşayacak. O, ‘Yahve sidkenu’ adıyla alınacak» (Yeremya 23:5–6).

Son cümlede, bir kez daha Mesih'in ismini duyuyoruz: O, “Yahve sidkenu” olarak adlandırılır. Yine hatırlıyoruz o temel gerçeği: “O, nasıl adlandırılıyorsa, öyledir”. Burada iki temel ve hayati gerçek dile getirilmiştir: Davut'un soyundan gelecek olan kişi, yani Mesih kral, RAB'dir; İbranice metinde Tanrı'nın kutsal ve dört harfli ismi olan YHWH (JHVH) kullanılmıştır. Ve aynı zamanda O, “bizim doğruluğumuzdur” - bu ifade, Pavlus'un Mesih aracılığıyla aklanma konusundaki anlatım tarzıyla tam bir paralellik göstermektedir. Tanrı önündeki doğruluğumuz, bizde içsel olarak var olan bir nitelik ya da ahlâkî bir yetkinlik değil; bizzat Mesih'in kendisidir - yaşayan bir kişilik, ki O'nun özü doğruluktur.

Finlandiyalı bir misyoner, İsrail'de hizmet ettiği dönemde yaşadığı bir olayı şöyle aktarır: Bir süre boyunca, Yahudi gençlerden oluşan bir grupla birlikte Kutsal Kitap çalışmaları yürütüyordu. Bu toplantıların konusu, Eski Antlaşma'daki Mesih'le ilgili peygamberliklerin incelenmesiydi. Grup, Yeremya kitabındaki söz konusu ayete geldiğinde, gençler bir anda ayağa fırlayıp hayretle haykırdılar: “Siz Hristiyanlar Kutsal Kitap'ı tahrif etmişsiniz! Eğer bu ayet gerçekten doğruysa, o zaman Mesih'in kendisi Tanrı'dır!” Misyoner ise sakince onlardan evlerine dönüp kendi İbranice Kutsal Kitaplarında bu ayeti kontrol etmelerini istedi. Birkaç gün sonra, gençler büyük bir heyecan ve coşkuyla evinin kapısını çaldılar ve ısrarla şöyle dediler: “Kendi Kutsal Kitaplarımızda da aynı şey yazıyor! Mesih gerçekten Tanrı'dır!”.

Ele almayı amaçladığımız üçüncü ve son özel metin, Zekeriya peygamberliğinde yer almaktadır:

«Davut soyuyla Yerus alim’de oturanların üzerine lütuf ve yakarış ruhumu dökeceğim. Bana, yani deştiklerine bakacaklar; biricik oğlu için yas tutan biri gibi yas tutacak, ilk oğlu için acı çeken biri gibi acı çekecekler» (Zekeriya 12:10).

Bu ayet, Yahudi halkının gelecekte yaşayacağı t vbeden söz etmektedir. Rab, kendi Kutsal Ruhu’nu halkının üzerine dökecektir - ki burada bu Ruh, “lütuf ve yakarış ruhu” olarak adlandırılmaktadır. Bu Ruh’un dökülmesi, halkın gözlerini açacak ve onları korkutucu ve sarsıcı bir gerçekle yüz yüze getirecektir: Onlar, kendi Tanrılarına mızrak saplamışlardır. Dikkat çekici olan nokta şudur ki, bu ayette bizzat RAB’bin kendisi konuşmakta ve şöyle demektedir: “Bana, yani mızrakladıkları kişiye bakacaklar” - yani “ona” değil, “bana” demektedir. Bu ifade, iki gerçeği son derece açık ve net bir şekilde ortaya koymaktadır:

Birincisi, eğer Rab - onların Tanrısı - bizzat delinmiş (yani mızraklanmış) ise, o hâlde O’nun beden ve kana sahip olması gerekir; çünkü ruh delinemez. Burada kullanılan İbranice kelime, genellikle savaşta bir kılıçla öldürme veya bedeni delip geçme anlamında kullanılır. Ve işte bu, Mesih’in gizemidir: O, bedende ve kanda gelen Rab’bin kendisidir.

İkincisi, onlar O’nu Tanrıları olarak kabul edip tapınmak yerine, O’nu deldiler — yani kendi Tanrılarını  ld rd ler. Bu gerçek bizi doğrudan, Kutsal Kitap peygamberliklerinin merkezine ve kalbine götürmektedir: Yeşaya 53. bölüm, Tanrı’nın Hizmetk rı olan Mesih’in vekil olarak ölüp dirilmesinin, kefaretiliğindeki acısının ve dirilişinin gizemidir.

Bu yazıda, Kutsal Kitap’taki peygamberliklerde Mesih’le ilgili yer alan en önemli konulardan bazılarını - Kurtarıcı’nın kimliği ve yaptığı işlerle ilgili temel meseleleri - ele aldık. Dileriz ki, Tanrı’nın Sözü üzerinde derin düşünürken ve tefekküre dalarken, İsa’nın diriliş gününde Emaus yolunda karşılaştığı iki  ğrencisi hakkında yazılmış olan şu sözler bizim için de geçerli olsun; o  ğrenciler, Eski Antlaşma

sırlarının bizzat Rab’bin kendisi tarafından açıklanması ayrıcalığına eriştiklerinde, coşku ve sevinçle şöyle demişlerdi:

«Onlar birbirine, “Yolda kendisi bizimle konuşurken ve Kutsal Yazılar’ı bize açıklarken yüreklerimiz nasıl da sevinçle çarpıyordu, değil mi?” dediler» (Luka 24:32).

Kutsal Kitap'ta Tipolojinin Kullanımı

Yazar: Gaylin R. Schmeling

İçindekiler

I. Kutsal Kitap'ta Tipolojinin Kullanımı

A. Tipolojik Yorum

1. Tipolojinin Anlamı (1 - 7)•
2. Tiplerin Farklı Türleri (8 - 9)
3. Yalnızca Yeni Antlaşma'da Tanımlanan Tipler Kesindir (10 - 13)
4. Tipoloji ve Temsili Anlatım (Alegori) (14 - 15)

B. Tipolojik ve Doğrudan Mesihî Peygamberlik

1. Doğrudan Mesihî Peygamberlik (16)
2. Dolaylı Mesihî ya da Tipolojik Peygamberlik (17 - 18)
3. Tipolojik ve Doğrusal Peygamberliğin Karşılaştırılması (19 - 21)

C. Kilise Yaşamında Tipoloji

1. İlk Kilisede Tipoloji (22 - 23)
2. Luther ve İtiraf Metinlerinde Tipoloji (24 - 27)

D. Kutsal Kitap'taki Başlıca Tipolojik Konular

1. Çıkış Teması (28 - 29)
2. Yeniden Yaratılış Teması (30 - 31)
3. Diğer Önemli Temalar (32)

II. Musa ve Çıkış Teması

A. Çıkış Tipolojisi

1. Mısır'daki İsrail (33 - 36)
2. Mesih Yeni İsrail'dir (37 - 38)
3. Kilise Ruhsal İsrail'dir (39 - 44)

B. Musa'nın Yeniden Dirilmiş Sureti Teması

1. İsa, Musa'ya Benzeyen Ama Ondan Daha Yüce Olan Peygamberdir (45 - 47)
2. İsa, Büyük Kurtarıcı'dır (48 - 49)

III. Yaratılış/Yeniden Yaratılış Teması

A. Yeniden Yaratılış Teması (50 - 52)

B. İkinci Âdem Tipolojisi

1. İkinci Âdem, Âdem'in Düşüşte Kaybettiği Her Şeyi Geri Kazandırmıştır (53 - 57)
2. İkinci Âdem ve O'nun Gelini (58 - 61)

IV. Büyük Davut'un Daha Büyük Oğlu

A. Yeniden Dirilen Davut Teması

1. İsa, Davut'a Benzeyen Ama Ondan Daha Yüce Olandır (62 - 65)
2. İsa, Davut Soyundan Gelen Kurtarıcı'dır (66 - 68)
3. Davut, Hristiyan İçin Bir Örnek Teşkil Eder (69 - 70)

B. Yeniden Dirilen Süleyman Teması (71 - 76)

V. Tapınak/Mishkan (Kutsal Çadır) Tipolojisi

- A. İsa, Gerçek Tapınak ve Hakiki Kutsal Çadır'dır (77 - 83)
- B. Kilise, Ruhsal Tapınak'tır (84 - 88)

I. Kutsal Kitap'ta Tipolojinin Kullanımı

A. Tipolojik Yorum

1. Tipolojinin Anlamı

1. Modern liberal teoloji anlayışı içinde, Kutsal Yazıların içeriği bağlamında çeşitliliği, çok sesliliği ve farklı yaklaşımları vurgulama yönünde açık ve belirgin bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde, Kutsal Kitap içerisinde birbiriyle çelişen, hatta kimi zaman karşıt gibi görünen teolojik sistemlerden söz etmek oldukça yaygın ve neredeyse sıradan bir söylem hâline gelmiştir. Aziz Pavlus'un ilahiyatının, örneğin Aziz Yuhanna'nın öğretilerinden önemli ölçüde ayrıldığı şeklindeki görüşler, bu çevrelerde sıklıkla dile getirilmektedir. Bu varsayılan ayrılık ve ikilik, özellikle modern teolojide Eski Antlaşma ile Yeni Antlaşma arasındaki ilişkinin ele alınış biçiminde kendisini daha da bariz biçimde göstermektedir. Liberal eğilimli teologlar, Kutsal Kitap'ın bu iki büyük bölümünün arasında gerçek, sahici ve özsel bir bağ bulunduğu fikrini genellikle reddederler. Onlara göre, Eski Antlaşma'da yer alan peygamberliklerin Yeni Antlaşma'da tarihsel ya da ruhsal anlamda tam olarak gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir; böyle bir tamamlanma fikri, onlar açısından geçersiz, hatta yanıltıcıdır. Bu yaklaşım uyarınca, Eski Antlaşma yalnızca eski çağlara ait kültürel, sosyal ve dini yaşam tarzlarına dair tarihi bir belge niteliğinde görülür. Ancak Martin Luther'in net bir biçimde dile getirdiği üzere, "Die ganze Schrift treibt Christum" - yani "Kutsal Yazıların tamamı Mesih'e yönelir, O'nu merkeze alır ve O'nu ortaya koyar" öğretisi - bu modern eğilimler karşısında ya göz ardı edilmekte ya da tamamen geçersiz sayılmaktadır.

2. Modern teolojinin büyük bir bölümü, derinlemesine Marcion yanılışıyla kuşatılmış ve bu anlayışla şekillenmiş durumdadır. Hatırlayalım ki Marcion (yaklaşık 154 yılında ölmüştür), Eski Antlaşma'daki Tanrı ile Yeni Antlaşma'daki iyi ve sevgi dolu Tanrı arasında kesin, mutlak ve uzlaştırılmaz bir ayrım yapmıştır. Bu ayrımı yaparken, o dönemin yaygın Gnostik ikiciliğini (dualizm) ve bedenin gerçekliğini inkâr eden doketizmi açıkça benimsemiş ve savunmuştur. Bu sebeple, Eski Antlaşma'yı tümüyle reddetmiş; kutsal yazıların yetkili ve kabul edilen bütününe radikal biçimde daraltarak yalnızca Pavlus'un mektuplarına ve onun gözünde arındırılmış bir Luka İncil'ine indirgemıştır.

3. Bu hastalıklı anlayış, ne yazık ki ülkemizdeki muhafazakâr kilise yapılarının da bağımsızlık kazanabildiği bir şey değildir; onları da derinden etkilemiştir. Kutsal Kitap'a inanan birçok ilahiyat okulunda, hatta bazı itirafçı Luteryen seminerlerinde bile, Eski Antlaşma tefsiri Yeni Antlaşma'daki gerçekleştirmelerden kopuk bir şekilde, birbirinden izole biçimde öğretilmektedir; biri İbranice olarak, diğeri ise Grekçe olarak ele alınmakta ve bu iki dil âdeta iki ayrı dünya gibi birbirine asla yaklaşmamakta, yolları kesişmemektedir! Luteryen vaazlar, atalarımızın verdiği örneklerde olduğu gibi artık Eski Antlaşma'ya dair tipolojik göndermelerle zenginleştirilmemektedir. Dikkat çekicidir ki, bize miras kalan Luteryen vaaz kitaplarının büyük çoğunluğu Yeni Antlaşma metinlerine dayanmaktadır. Ancak bu duruma istisna teşkil eden önemli örnekler de vardır: George Stoeckhardt ile Reinhold Pieper'in eserleri ve her şeyden önce Eski Antlaşma bilgini olarak da nitelendirilebilecek olan Martin Luther'in yazıları bu bağlamda özel bir yere sahiptir. Bu nedenledir ki, birçok kişinin sadece Yeni Antlaşma ile Mezmurlar'dan oluşan bir "Gideon Kitaplığı" ile yetinmesi ve bundan memnuniyet duyması şaşırtıcı değildir.

4. Oysa kilise, elçisel dönemlerden bu yana, Kutsal Yazıların çokluğu ve çeşitliliğini değil, aksine onun ilahî birliğini ve bütünlüğünü imanla ikrar etmiştir. Dirilmiş Rab'bin kendisi, Musa'nın, Peygamberlerin ve Mezmurların - yani Eski Antlaşma'nın tamamının - O'nda gerçekleştiğini ve O'nu işaret ettiğini açıkça dile getirmiştir (Luka

24:44). Bu ilahî ve temelden gelen Kutsal Kitap gerçeğini, Augustinus şu meşhur özdeyişle formüle etmiştir: “Yeni Antlaşma Eski’nin içinde gizlidir, Eski Antlaşma ise Yeni’de açığa çıkar” (Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus Testamentum in Novo patet)¹. Martin Luther de bu aynı gerçeği, Davud’un Son Sözleri adlı eserinin girişinde güçlü bir biçimde vurgulamaktadır². Eski Antlaşma, bütünüyle Mesih’in kitabıdır; onun merkezinde, tek ve yegâne içerik olarak Mesih yer alır. Kutsal Yazıların bu Mesih’teki birliği, kilisenin sadece doğrusal ve doğrudan Mesihî peygamberliklerin geçerliliğini cesaretle ilan etmesiyle değil, aynı zamanda Kutsal Yazılara dair doğru bir tipolojik yorumla da korunur ve sürdürülür. İki Antlaşma arasındaki kutsal birliğin özü, tipoloji aracılığıyla muhafaza edilir. Zira tipoloji, Tanrı’nın Eski Antlaşma’daki eylemlerinde, zamanın doluluğunda beden almış Oğlu aracılığıyla gerçekleştireceği büyük kurtuluş işlerinin önbildirimlerini ve gölgelerini derin sezgiyle keşfeder.

5. Tipoloji, sembolik örneklerin yani “tip”lerin incelenmesidir. Etimolojik olarak “tip” kelimesi, Grekçe τύπος (týpos) sözcüğünden türemiştir ve şu anlamları taşır: (1) bir darbenin ardından oluşan iz veya etki; (2) bir kalıptan çıkan mühür ya da damga - dolayısıyla şekil ya da suret; (3) örnek ya da model. Kutsal Kitap’ta en yaygın kullanılan anlam ise üçüncüsüdür: yani, gelecekte gerçekleşecek olan bir hakikatin önceden tasviri niteliğindeki örnek. Kutsal Yazılar’da bu sözcüğün kullanımı, özellikle bu tipolojik anlam üzerinde yoğunlaşır. Örneğin, I. Korintliler 10:6’da bu Grekçe kelime, Mısır’dan Çıkış olaylarının Mesih’teki Hristiyan yaşamının bir tür önceden habercisi, yani tipolojik örneği olarak ele alınmasında kullanılmıştır. Romalılar 5:14’te Âdem’in Mesih’in bir tipi olduğu açıkça ifade edilirken, I. Petrus 3:21’de ise bu sözcüğün yakın bir türevi, vaftizin tufanın bir anti-tip’i olduğunu göstermek için kullanılmıştır.

6. Tipler, Eski Antlaşma’da yer alan ve kişiyi Yeni Antlaşma’daki somut, tarihsel ve tamamlanmış gerçekliklere yönlendiren ilahî

1. Bkz. Aziz Augustinus, Quaestiones in Heptateuchum, II, 73: Patrologia Latina 34, s. 623; ayrıca bkz. Dei Verbum 16 .

2. Bkz. Luther’in Eserleri, cilt 15, s. 267–270.

işaretlerdir. Tanrı, Eski Antlaşma döneminde belirli kişileri, olayları ve kurumları önceden tasarlayarak, bunları Yeni Antlaşma’da ortaya çıkacak olan karşılıklarının önbildirisi olarak düzenlemiştir. Bu tipler, kendilerine denk düşen tarihsel anti-tip’lere işaret eder ve onların gerçekleşmesini önceden bildirir. Ancak anti-tip, tipin basit bir tekrarından ibaret değildir; her zaman, önceden verilen bu şeklin ötesine geçer ve ondan daha yüce, daha derin ve daha eksiksiz bir gerçeği temsil eder. Bu tip - anti-tip ilişkisi, bir aynada yansıyan nesneye benzetilebilir; tip, Yeni Antlaşma’daki gerçekliğin aynadaki yansıması, şekli ya da gölgesidir. Tipolojik Kutsal Kitap yorumu da bu iman anlayışına dayanır: Baba Tanrı, İsrail tarihindeki belirli kişi ve olayların, zamanın doluluğunda, kendi biricik Oğlu’nun şahsında gerçekleştireceği kurtuluş işlerine işaret etmesini ilahî planı uyarınca uygun görmüştür. Bu anlayış, Augustinus’un şu özlü ifadesinde özlü biçimde ifade edilmiştir.

Atamız İbrahim, uzak geçmişin derinliklerinde yaşamış sadık bir insandı; Tanrı’ya güvenmiş ve bu iman sayesinde aklanmıştı. Karısı Sara ona bir oğul doğurmuştu... Tanrı böylesi kişilere özel bir ilgi göstermiş ve onları, o dönemde, gelecekte gelecek olan Oğlu’nun müjdecileri olmaları için seçmişti; öyle ki yalnızca söyledikleri sözlerde değil, yaptıkları işlerde ve hatta başlarına gelen olaylarda bile Mesih aranmalı ve bulunmalıydı ³.

7. Tipoloji, sözlü vahiy yoluyla esinlenmiş olan Kutsal Kitap metninin değerini asla küçümsemez ya da gölgelemez. Aksine, metnin kelimesi kelimesine, düz anlamı onun temelini oluşturur. Tipoloji, metnin tarihsel anlamını göz ardı etmez; aksine, tam da bu tarihsel anlamdan yola çıkar ve onun Yeni Antlaşma’daki gerçekleşmesine doğru yönelir. Tipolojik düşünce, kökenini Tanrı’nın tarihe dair önbilgisinden alır. Horace Hummel, Eski Antlaşma ile Yeni Antlaşma’daki gerçekleşme arasındaki bu ilişkiyi “sakramental” bir bağ olarak tanımlar. Özellikle Luteryenler, bu bağlamda ‘sakramental’ sözcüğünün kullanılmasında bir zorluk yaşamamalıdır. Zira dışsal

3. G. Lampe ve K. Woollcombe, Essays on Typology, s. 13.

tarihsel olaylar ya da maddi unsurlar gerçekten var olmalıdır; ancak bunların “içinde, birlikte ve altında” nihai anlam saklıdır. Tip ile anti-tip arasında bütünsel, derin ve içsel bir bağ vardır ⁴.

2. Tiplerin Farklı Türleri

8. Tipler üç farklı kategoriye ayrılabilir: Kişiler, olaylar ve kurumlar. İsrail’in hâkimleri - ki aslında kurtarıcı işlevi görmekteydiler - günahın esaretinden bizi özgür kılan gerçek Kurtarıcımız Mesih’in tipleridir. Musa, kendisine benzer fakat ondan daha büyük bir Peygamber’in - yani İsa Mesih’in - geleceğini bildiren bir tiptir (Yasa’nın Tekrarı 18:18). Davut ise, kendisinden daha yüce olan Oğlu’nun tipidir. Nuh’un zamanındaki tufan, vaftizin önbildirisidir (I. Petrus 3:21). Mesih, Fısıh Bayramı’nın, Kefaret Günü’nün (Yom Kippur) ve Eski Antlaşma’daki tüm kurbanların nihai gerçekleşmesidir

9. Bu kategoriler aynı zamanda dikey ve yatay tipoloji olarak da alt başlıklara ayrılabilir. Tipolojinin çok büyük bir kısmı yatay niteliktedir; yani gelecekte gerçekleşecek olan bir hakikati önceden tasvir eder. Bu tür tipoloji hem eskatolojiktir hem de Kristolojiktir; nihai tamamlanmasını Mesih’te bulur. Örneğin, çadır (mishkan), aramızda konaklayan ve görkemi Süleyman’ın tapınağından çok daha büyük olan Beden Almış Olan’ın, yani Mesih’in tipidir (Yuhanna 1:14). Ancak aynı zamanda, çadır ve tapınak belirli bir dikey boyuta da sahiptir. Bunlar, göksel tapınmanın bir örneği veya yeryüzündeki bir kopyasıdır (Çıkış 25:9). Bu dikey tipoloji de yine Mesih’te yerine gelmiştir. Çünkü O, yeni gökler ve yeni yeryüzünde halkıyla birlikte yaşayacak, onların Tanrısı olacak ve gözlerinden bütün yaşları silecektir (Vahiy 21:3-4). O, gerçek çadır ve hakiki tapınaktır.

3. Yalnızca Yeni Antlaşma’da Tanımlanan Tipler Kesindir

10. Gerçek bir tipolojik ilişki kurulabilmesi için, bir tip ile onun Yeni Antlaşma’daki anti-tipi arasında hakiki, sahici ve özsel bir benzerlik bulunmalıdır. Bu iki unsur arasında içsel, ayrılmaz ve organik

4. Horace Hummel, The Word Becoming Flesh, s. 17.

bir bağ olmalıdır. Ayrıca, belirli bir kişi ya da olayın gerçekten bir tip olduğunu destekleyen Kutsal Kitap verileri mevcut olmalıdır; yani Tanrı'nın tarih üzerindeki mutlak önbilgisi uyarınca, o kişiyi ya da olayı Mesih'in kimliğini ve kurtarıcı işini önceden tasvir etmek üzere belirlemiş olması gerekir. Ancak bu durum, Yeni Antlaşma'da açıkça tip olarak tanımlanmayan hiçbir unsurun tipolojik açıdan değerlendirilemeyeceği anlamına gelmez. Eğer bu tür katı bir yorum ilkesi geçerli sayılacak olursa, o hâlde neden bu ilke doğrudan Mesih'le ilgili peygamberlik sözleri için geçerli değildir? Örneğin, Yaratılış 3:15'teki ilk müjde - protevangelium - yalnızca Romalılar 16:20'de dolaylı bir göndermeyle anılmak dışında, Yeni Antlaşma'da doğrudan alıntılanmaz ya da açıkça yerine geldiği söylenmez. Buna rağmen, hiçbirimiz onun doğrudan Mesih'le ilgili bir peygamberlik sözü olduğu gerçeğini inkâr etmeyiz. Bu nedenle, yalnızca Yeni Antlaşma'da açıkça tip olarak tanımlanan unsurların gerçek tip sayılabileceğini savunmak, oldukça dar ve kısıtlayıcı bir bakış açısıdır.

11. Eski Antlaşma'da, Yeni Antlaşma'da açıkça tip olarak tanımlanmayan birçok tipolojik unsur mevcuttur. Ancak, kesin bir güvenle ve tereddütsüz bir biçimde yalnızca Yeni Antlaşma'da açıkça belirtilmiş olan tipler hakkında emin olabiliriz. Örneğin, Tunç Yılan'ın çarmıha işaret ettiğinden bütünyle eminiz (Sayılar 21:9; Yuhanna 3:14). Ancak, yaşamından çok ölümüyle daha büyük işler başaran Samson'un, Mesih'in çilesinin bir tasviri olup olmadığı konusunda aynı kesinlik düzeyinde konuşamayız - her ne kadar kilise tarihinde yüzyıllar boyunca bu tip yaygın biçimde kullanılmış olsa da⁵. Bununla

5. Samson, bu dönemin tüm yargıçları gibi, Mesih'in bir tipi ya da tasviri olarak değerlendirilebilir. Bu kurtarıcıların her biri, Tanrı'nın halkına vaat edilen Mesih'te gerçekleşecek olan nihai kurtuluşu hatırlatmak için verilmişti. Daha doğumunun harikulade biçimde gerçekleşmesiyle - Rab'bin Meleği'nin, yani beden almadan önceki Mesih'in görünmesiyle birlikte - İsa Mesih'in çok daha yüce doğumu ve beden alışına dair bir önbildiri ile karşılaşırız. Yaşamlarının amacı açısından da benzerlik gösterirler. Samson, Tanrı'nın halkının düşmanlarını alt etmek üzere gönderilmişti; Mesih ise, bizim en büyük düşmanımız olan eski kötü hasmı - Şeytan'ı - yenmek üzere gelmişti. Son olarak, ölümleri açısından da aralarında benzerlik vardır. Samson hakkında şunu söylemek gerekir ki, hayatı boyunca yaptıklarından daha fazlasını ölümüyle gerçekleştirmiştir; zira ölümü aracılığıyla Dagon'un tapınağını yerle bir etmiş, binlerce düşmanını yok etmiştir (Hâkimler 16:30). Aynı şekilde, Mesih'in ölümü de O'nun tüm yaşamının gayesi ve zirvesiydi. O, birçokları uğruna kendisini fide olarak sunmuş, cehenneme karşı nihai zaferi kazanmıştır.

birlikte, vaaz sanatı ve ruhsal öğretim bağlamında, Kutsal Kitap öğrencisi, Yeni Antlaşma’da açıkça tanımlanmış tiplerin ötesinde, Eski Antlaşma’nın birçok bölümünde başka tipler de görebilir ve bu örneklerden homiletik anlamda faydalanabilir.

12. Kutsal Kitap’ta açıkça tip olarak tanımlanmayan örnekler, bir ihtilaf ya da doktrinel tartışma esnasında kutsal metinlere dayalı bir delil olarak kullanılmamalıdır. Başka bir ifadeyle, Fısıh kuzusundan hiçbir şeyin geriye kalmaması gerektiği gerçeği (çünkü Fısıh yemeği Rab’bin Sofrası’nın bir tipidir [Çıkış 12:10]), Rab’bin Sofrası’ndaki kalıntıların mutlaka tüketilmesi gerektiğine dair kanıt olarak gösterilemez. Luther, Augustinus’tan şu sözü aktarır: “Figürler, yalnız başlarına delil oluşturmazlar; ancak açık Kutsal Yazı tanıklığıyla birlikte değerlendirildiklerinde geçerlilik kazanırlar.”⁶ Tipolojik bir pasaj, eğer belirli bir doktrine temas ediyorsa, mutlaka o doktrini açık ve doğrudan terimlerle açıklayan ayetlerin ışığında yorumlanmalıdır. Melkisedek’in İbrahim’e ekmek ve şarap sunması olayı, Rab’bin Sofrası’nın bir tasviri olarak görülebilir; ancak bu durum, Ayin Kurbanı öğretisini desteklemek için kullanılabilecek geçerli bir kanıt sayılamaz. Böylesi bir yorum, Kutsal Kitap’ın açık ayetleriyle ve iman bütünlüğünün öğretisiyle çelişir.

13. Tipoloji, tarih boyunca özellikle atalarımız tarafından vaaz edebiyatında ve ruhsal-devotional yazında yoğun biçimde kullanılmıştır. Tipolojik yorumun Luteryen papaz ve öğretmen için taşıdığı pratik değer de işte burada kendini gösterir. Tipoloji, Luteryen papazın Eski Antlaşma üzerine vaaz verebilmesine büyük ölçüde katkı sağlar ve aynı zamanda Eski Antlaşma’nın bütünüyle Mesih’in kitabı olduğunu açıkça doğrular.

Bu “daha yüce Samson” temasının özlü bir özeti için bkz. R. Pieper’in “Simson auf seiner Brautfahrt nach Thimnath ein Vorbild auf Christum” başlıklı vaazı (Predigten über freie Texte, Cilt II, s. 231–241). Ayrıca “Hâkimler 14:1–9 Üzerine Vaaz” başlıklı yazıya da bkz., Lutheran Synod Quarterly, Cilt XXXVIII, Sayı 3, s. 186–192. Bu tema, Hristiyan ilahî edebiyatında da sıkça işlenmiştir:

Samson gibi büyük gücünü kullandı,
Cehennemi yendi, kapılarını yıktı.
Halleluya!

Haydi O’na övgülerimizi sunalım! (TLH 211)

6. Luther’in Eserleri, cilt 39, s. 79

Yaratılış 22. bölümde (İshak'ın kurban edilişi) Mesih'in çarmıhtaki kurbanının bir önbildirisi görülmeden bu metin üzerine nasıl vaaz verilebilir? Ya da Çıkış 14. bölümde (Kızıldeniz'in yarılması) vaftizin açık bir tasviri fark edilmeden bu pasaj nasıl yorumlanabilir? Tipoloji, Eski Antlaşma'nın her yönüyle Mesih'le dolu olduğunu güçlü bir şekilde gözler önüne serer.

4. Tipoloji ve Temsili Anlatım (Alegori)

14. Kutsal Yazıların tipolojik biçimde kullanılmasına karşı çıkan birçok kişi vardır; zira bu kişilerin çoğu tipolojiyi alegoriyle karıştırmakta ve bu ikisi arasındaki temel farkı kavrayamamaktadır. Oysa tipolojide bir kişi ya da olay, Tanrı tarafından ilahî olarak önceden belirlenmiş ve gelecekteki bir gerçeğin gerçekleşmesiyle tamamlanacak olan bir önbildiri, bir tasvir olarak kabul edilir. Buna karşılık, alegori çoğu zaman tarihsel ve sözlük anlamıyla metinden yola çıkmaz; metni aşmayı, ötesine geçmeyi hedefler. Alegorik yorum, anlatının açık anlamının ardında gizli, ikinci bir anlam arayışına girer. Bu derinleştirilmiş anlam düzeyi çoğu zaman vahyin tarihsel çerçevesiyle hiçbir bağ kurmaz. Alegorik yorum, kurtuluş tarihinin yapısal temeline sıkı sıkıya bağlı olmadığından, Kutsal Kitap metninin özünü çarpıtma ve suistimal etme tehlikesini barındırır. Tarihsel temelden kopmuş bir alegori, yapay ve mantık dışı benzetmelere sürüklenir.

15. Alegori çoğu zaman bağlantılarını sözcükler ve sayılar düzleminde kurar. Yani, kelimeler ya da rakamlar arasındaki çağrışımlar, okuyucunun zihninde metinde doğrudan yer almayan fakat Hristiyan düşüncesine ait bir unsuru hatırlatmayı amaçlar. Ancak bu tür bağlantılar zaman zaman oldukça hayal ürünü ve gerçeklikten uzak olabilir. Örneğin, Barnaba'nın Mektubu'nda, İbrahim'in 318 hizmetkârını sünnet etmesiyle ilgili anlatıdan (Yaratılış 17) Mesih'in Çarmıhı'na dair alegorik bir ders çıkarılır. Grekçede harfler aynı zamanda rakamları temsil eder; örneğin "A" harfi 1 sayısını, "B" ise 2 sayısını ifade eder. Metnin yazarı bu bağlantıyı şu şekilde kurar:

Dikkat ediniz ki Musa önce on sekiz rakamını, ardından kısa bir duraksamayla üç yüz rakamını zikreder. On sekiz sayısı, Yunan alfabesinde I (= on) ve H (= sekiz) harfleriyle ifade edilir - bu iki harf, İsa isminin ilk harfleri olduğundan burada İsa'yı görürsünüz. Ve çünkü haç (çarmıh) lütuf taşıyacak bir işaret olarak "T" harfiyle simgelenmeye yazgılıydı, o da ardından "üç yüz" der - zira T harfi, Grekçede 300 sayısına karşılık gelir. Böylece yazar, iki harf aracılığıyla İsa'yı ve üçüncü harf aracılığıyla da çarmıhı simgesel biçimde ifade etmiş olur⁷.

B. Tipolojik ve Doğrudan Mesihî Peygamberlik

1. Doğrudan Mesihî Peygamberlik

16. Doğrudan Mesihî ya da doğrusal (rectilinear) peygamberlik sözleri, belirli bir peygamberlik bildiriminin yalnızca tek ve nihai anlamda Nasıralı İsa Mesih'te gerçekleştiğini doğrudan ve tereddütsüz biçimde ortaya koyan kutsal metinlerdir. Bu tür kehanetlerde, Eski Antlaşma'daki söz yalnızca - ya da en azından esas itibarıyla - gelecekte vuku bulacak olan bir olayın önceden bildirimi işlevini üstlenir. Örneğin, Yeşaya 7:14 ayetinin bağlamsal çözümlemesi, söz konusu bakirenin Ahaz'ın sarayında bulunan genç bir kadınla ilgili olduğunu ve ardından yalnızca tipolojik bir anlamla Meryem'e gönderme yapıldığını ileri süren yorumları geçersiz ve yetersiz kılar. Zira, bakireden doğum mucizesi tarihte sadece bir defa gerçekleşmiştir⁸. Bu nedenle, bu ayet, yalnızca bakire Meryem'de ve onun aracılığıyla dünyaya gelen İmmanuel'de yerine gelen doğrusal ve doğrudan bir peygamberliktir. Aynı şekilde, Yaratılış 3:15, Yaratılış 49:10, Mezmur 22, Yeşaya 53, Mika 5:2 ve Zekeriya 9:9, 11:12-13, 12:10 gibi ayetler de kendi bağlamsal yapıları ve içeriği itibarıyla doğrudan Mesihî peygamberliklerdir ve bu doğrultuda değerlendirilip yorumlanmalıdır.

---

7. Barnaba'nın Mektubu, 9:8.

8. Concordia Kendi Kendine Çalışma Kutsal Kitabı, Yeşaya 7:14'ü yorumlarken hatalı biçimde tipolojik bir yaklaşımı benimsemektedir (s. 1029).

2. Dolaylı Mesihî ya da Tipolojik Peygamberlik

17. Dolaylı Mesihî ya da tipolojik peygamberlik, öncelikli olarak Eski Antlaşma'da yer alan belirli bir kişiye ya da tarihsel bir olaya yöneliktir; ancak bu kişi ya da olay, aracı ve sembolik bir tip olarak Mesih'e ve O'nun bedenine - yani kiliseye - işaret eder. Bu tür peygamberlik sözleri, başlangıçta doğrudan bir Eski Antlaşma bağlamına hitap eder; ancak nihai ve en derin anlamı, zamanın doluluğunda Mesih'te gerçekleşir ve onda tamamlanır. Bu tarz kehanetlerde, tarihsel olay ya da şahsiyet sadece kendi dönemine özgü bir anlam taşımaz; Tanrı'nın kurtuluş tarihindeki büyük tasarısı içinde, Mesih'e doğru yönelen ve O'nu önceden işaret eden ilahî bir bağlantı noktası olarak işlev görür.

18. Mezmur 34:20, tipolojik peygamberliğe dair dikkate değer bir örnek teşkil eder. Bu mezmurda sözü edilen kişi, iman yoluyla Kurtarıcı'da aklanmış olan doğru kişidir. “Bütün kemiklerini korur, Hiçbiri kırılmaz” (Mezmur 34:20) ifadesi, Yuhanna 19:36'da doğrudan alıntılanarak, Mesih'te gerçekleştiği beyan edilir. Ancak bu, doğrudan Mesihî bir peygamberlik değildir; öncelikli olarak Mezmur yazarı ile tüm çağlar boyunca imanla yaşayan doğrulara yöneliktir ve ancak bu çerçevede Mesih'e tipolojik olarak işaret eder. Mesih, bu doğrular arasında yer almakla kalmaz, bilakis onların en yücesi, “mutlak Doğru Olan”dır. Bu nedenle, tüm imanlılarda gerçekleşen bu ifade, en nihai ve en eksiksiz biçimde, çile çeken Kurtarıcımız'da yerine gelmiştir. Tanrı'nın doğruların kemiklerini koruması, Golgota'da Oğlu'nun kemiklerini korumasının bir tipi, yani önceden verilmiş sembolik bir işareti olarak anlaşılmalıdır. Tanrı, Davut'un kemiklerini nasıl koruduysa, Davut'un daha yüce Oğlu'nun kemiklerini de aynı sadakatle muhafaza etmiştir. Benzer bir duruma Yuhanna 13:18'de rastlanır; burada İsa, Yahuda'ya gönderme yapmak üzere Mezmur 41:9'u kullanır, ancak bu mezmurda ilk olarak sözü edilen kişi Ahitofel'dir. Bu bağlamda Ahitofel, Eski Antlaşma'da Yahuda'nın bir tipi, önceden verilmiş bir tasviri olarak karşımıza çıkar.

3. Tipolojik ve Doğrusal Peygamberliğin Karşılaştırılması

19. Peygamberliğin tipolojik yorumuna karşı oldukça olumsuz yaklaşan birçok kişi olmuştur; çünkü bu yorum biçiminin, aslında doğrusal (rectilinear) peygamberlikler olarak değerlendirilmesi gereken metinlerde kullanıldığını görmüşlerdir. Yukarıda değinilen Concordia Kendi Kendine Çalışma Kutsal Kitabı'nda Yeşaya 7:14'ün ele alınış şekli bu duruma somut bir örnek teşkil etmektedir ⁹. Bu gerçekten de ciddi bir kaygı nedenidir. Tipoloji, doğrusal peygamberliğin yerini almak ya da onu geçersiz kılmak için kullanılmamalıdır. Ne var ki, modern teolojide bu tür hatalara sıkça rastlanmaktadır. Özellikle

---

9. Bkz. Raymond F. Surburg, "Eski Antlaşma'daki Mesihî Peygamberliğin Doğru Yorumu," The Lutheran Synod Quarterly, Cilt XX, Sayı 4, s. 6–36. Surburg'un tipolojiye karşı olumsuz tutumuna sempatiyle yaklaşmak mümkündür. Zira kendisi, tipolojik yorumun Luteryen Missouri Sinodu içerisinde doğrusal peygamberliği zayıflattığını gözlemlemiştir. Ancak bu durum, doğru ve yerinde tipolojik yorumların tümden inkâr edilmesine yol açmamalıdır.

Şu da kayda değerdir ki, yirminci yüzyılın başlarında Wisconsin Sinodu'nun önde gelen ilahiyatçıları, Missouri Sinodu'nun teologlarına kıyasla tipolojik yoruma daha fazla eğilim göstermekteydi. Wisconsin Sinodu'nun önde gelen ilahiyatçılarından Adolf Hoenecke, tipolojinin kullanımı konusunda açıkça savunucu bir tavır sergilemiştir. Konkordienformel'de (Uyum Formülü) Kutsal Yazıların kullanımıyla ilgili bir makalesinde, Hoenecke, Hoşea 11:1 ayetini doğrudan Mesihî bir peygamberlik olarak değil, Mesih'e işaret eden tipolojik bir peygamberlik olarak değerlendiren Martin Chemnitz'i alıntılanmaktadır (Adolf Hoenecke, "Über den Schriftbeweis in der Konkordienformel," Theologische Quartalschrift, I, 122 [1904]).

Wauwatosa okulunun teologları, örneğin August Pieper gibi isimler de tipolojiye önemli ölçüde yer vermiştir. Pieper'in tipolojik peygamberlikle ilgili en kapsamlı değerlendirmesi, Yeşaya II adlı yorum eserinde yer almaktadır (A. Pieper, Isaia II, s. 83–87). William Arndt, Paul Kretzmann ve Martin Franzmann gibi isimler de bu geleneği izleyenler arasında yer almaktadır. William Arndt, Lehre und Wehre dergisinde yayımlanan bir makalesinde Mesihî peygamberliklerin yorumlanmasına ilişkin şu hermenötik kuralları önermiştir:

(1) Eski Antlaşma'nın tamamı tipolojik bir karakter taşır. (2) Kutsal Kitap'ın kendisi bir tipi işaret ettiğinde, doğru yorum budur. (3) Yeni Antlaşma, Eski Antlaşma'da tipler olduğunu belirttiğinde, Kutsal Kitap yorumcusunun görevi bu tiplerin yetkin yorumunu yine Kutsal Yazılar içerisinde aramaktır. (4) Sadece açık bir şekilde belirtilmiş tipolojik yoruma izin verilebilir kuralı fazla katıdır; bu anlayış, Eski Antlaşma'nın bütüncül tipolojik doğasını gerektirdiği gibi dikkate almaz. (5) Mezmur 22 gibi metinlerde olduğu gibi, metnin kendisi, bağlamı ve Yeni Antlaşma doğrudan sözlü bir peygamberliği ortaya koyuyorsa, orada tipolojik anlam aramak doğru değildir. (6) Mesih'in ve Yeni Antlaşma yazarlarının Eski Antlaşma'daki tipleri nasıl açıkladıklarına dikkatle bakılmalı ve bu açıklama tarzı örnek alınmalıdır. (7) Kutsal Yazılar'da açıkça belirtilmeyen tipolojik yorumlar için koşulsuz kabul iddiasında bulunulamaz. (W. Arndt, "Typisch Messianische Weissagungen," Lehre und Wehre, Cilt 67, Sayı 12, s. 366–367).

mucizevî doğası olan doğrudan Mesihî peygamberlikleri reddetmek amacıyla tipolojiyi araçsallaştıran liberal teoloji, tipoloji kavramını yanlış bir temelde kullanmaktadır. Oysa tipolojik peygamberlik, en az doğrusal peygamberlik kadar doğaüstü ve ilahî kökenlidir. Fakat modern teologlar, Tanrı'nın tarihsel olayları Mesih'in Eski Antlaşma'da önceden tasvir edilmesini sağlayacak biçimde şekillendirdiğine inanmak yerine, Yeni Antlaşma'nın yazarlarının, Mesih'in yaşamını ve hizmetini bu tiplerle uyumlu gösterecek şekilde kurguladıklarına inanmaktadır. Bu yaklaşım, gerçekten ciddi bir endişe kaynağıdır.

20. Tipolojinin liberal teolojide yanlış ve yerinden sapmış biçimde kullanılıyor olması, bizi bu değerli yaklaşımı tümüyle reddetmeye ya da ondan kaçınmaya sevk etmemelidir. Tipoloji, doğrusal (rectilinear) peygamberliğin yerine geçmek için kullanılmamalıdır; özellikle bağlamdan açıkça anlaşıldığı üzere doğrudan Mesih'e işaret eden peygamberlik sözlerinin geçtiği metinlerde bu ayırım büyük önem taşır. Ancak, Eski Antlaşma'nın Tanrı tarafından belirlenmiş Mesih merkezli içeriğini eksiksiz biçimde ortaya koymak için, tipolojik peygamberlik ile doğrudan Mesihî peygamberlik birlikte ve birbirini tamamlayıcı biçimde kullanılmalıdır. Bu iki yaklaşım, Eski ve Yeni Antlaşma'yı birleştiren, birbirine bağlayan ikiz teolojik kavramlardır; Kutsal Yazılar'daki vahyin bütünlüğünü bu iki unsur birlikte taşır.

21. Doğru biçimde anlaşıldığında tipolojik peygamberlik, en az doğrudan Mesihî peygamberlik kadar kesin bir şekilde Tanrı'nın ilahî vahyidir. Tipolojik peygamberlikte Tanrı, Eski Antlaşma'da yer alan kişileri, olayları ve kurumları, Yeni Antlaşma'daki kişi, olay ve gerçekliklerin önceden verilmiş birer gölgesi, prototipi ve tasviri olarak düzenlemiştir. Buna karşılık, doğrusal (rectilinear) peygamberlikte metin yalnızca ya da esas itibarıyla gelecekte gerçekleşecek olayların önceden bildirimi işlevi görür. Bu tür peygamberlik doğrudan Mesih'e ve O'nun kurtarıcı işine yönelir; belirli bir peygamberliğin tek ve mutlak gerçekleşmesini işaret eder. Ancak her iki durumda da, hem tipolojik hem de doğrudan peygamberlikte, Yeni Antlaşma'daki gerçekleşmeye işaret eden ve onu belirleyen bizzat Rab'bin kendisidir.

C. Kilise Yaşamında Tipoloji

1. İlk Kilisede Tipoloji

22. İlk dönem Hristiyanlar, doğrusal (rectilinear) peygamberliklere büyük önem vermiş ve bunlardan bolca yararlanmışlardır. Ancak onlar için Eski Antlaşma, yalnızca doğrusal peygamberliklerden ibaret değildi; vaazları, tipolojik göndermelerle dolup taşmaktaydı. Lugdunum’lu (Lyons) Irenaeus (yaklaşık 200 yılında ölmüştür), tipolojiyi yoğun biçimde kullanan kilise babalarından biridir. Onun ilahiyatının ana teması, genellikle özetleyici tamamlama anlamına gelen “ἀνακεφαλαίωσις” (anakephalaiosis) terimiyle tanımlanır ve bu düşünce, Romalılar 5¹⁰. bölümdeki Âdem / İkinci Âdem tipolojisine dayanır.

İlk Âdem’in düşüşte kaybettiği her şeyi, İkinci Âdem olan İsa Mesih kendi bedeninde geri kazanmış ve hatta bundan da öteye geçerek, göksel yaşamın ebedi lütfunu da beraberinde getirmiştir. İsa Mesih, yalnızca Âdem tipinin değil, aynı zamanda Eski Antlaşma’daki diğer tüm tiplerin de nihai özetidir, tamamlayıcısı ve kemale erdiricisidir. Tipolojik tefsir yöntemi özellikle Antakya’daki kilise için karakteristik bir özellik taşımakta olup, aynı zamanda Batı Latin geleneğinde yer alan vaizler arasında da etkili olmuştur.

---

10. Irenaeus’a göre, tüm insanlık âlemi, ilk insan Âdem’in düşüşüyle birlikte mahkûm olmuştur; çünkü insan soyunun tamamı, öz itibarıyla Âdem’in içinde mevcuttu. Bu yüzden, beden alıştır ikinci Âdem olan İsa Mesih geldi ve ilk Âdem’i kendi varlığında özetleyerek, onun yerini alarak, onun kurtuluşunu mümkün kılmak üzere yeniden temsil etti (Romalılar 5). Bizler de, Âdem’in içinde ötsel olarak var olduğumuz gibi, şimdi İkinci Âdem olan Mesih’in bedenine - yani kiliseye - Vaftiz aracılığıyla dâhil edilerek, yepyeni bir başlangıç yapma fırsatına kavuşturulduk. Âdem’in itaatsizliği günahı ve ölümü getirmiştir; fakat Mesih, kusursuz itaatkârlığıyla yaşamı ve ölümsüzlüğü geri kazandırmıştır. Irenaeus’un ilahiyat sisteminde beden almış olan Mesih aracılığıyla gerçekleşen kurtuluş, merkezî bir konumda yer alır. Ona göre kurtuluş, günahın, ölümün ve iblisin gücüne karşı kazanılan bir zaferdir ve bu zafer, yeni insanlığın başı olan Mesih’in mutlak itaatıyla gerçekleşmiştir. Bazı yorumcular, Irenaeus’un sisteminin, beden alışı (enkarnasyonun) tek başına kurtuluşu gerçekleştirdiğini ima eder biçimde yorumlamışlardır. Elbette, beden alış olayının kendisi kurtarıcı bir eylemdir; fakat bu, Rab’bin çilesini ve kurban oluşunu dışlayan bir kurtuluş değildir. Irenaeus açıkça öğretir ki, Kurtarıcı’nın dökülen kanı, kurtuluşun bedelidir (Adversus Haereses, V, 1, 1; V, 2, 2). Beden alış, Kurtarıcı’nın kurtuluş işini başlatan aşamadır ve bu iş, O’nun büyük çilesiyle zirveye ulaşır.

23. Tipolojinin yanında, alegorik yorum da İlk Kilise’de - özellikle merkezini İskenderiye Kilisesi’nin oluşturduğu gelenekte - yaygın biçimde kullanılmıştır. Bu yaklaşım, Kutsal Kitap’ın her ayrıntısıyla ilahî esinle yazıldığı varsayımından hareket eder; ancak bazı bölümler dışsal görünüşleriyle nahos, hatta itici bulunduğu için, bu metinlerin ardında gizli ve derin bir anlam olması gerektiği düşünülmüştür. Origenes (M.S. 185-251), her kelimenin ya da olayın arkasında üç farklı yorum düzeyinin bulunduğunu ileri sürmüştür. Yuhanna Cassianus’tan (M.S. 360–435) itibaren ise, kilise içinde Kutsal Yazılar’ın dört katmanlı anlamı olduğu yönündeki görüş - yani **Quadrige** öğretisi - yaygınlık kazanmıştır.

Sözcüğe dayalı, açık ve doğrudan anlam - yani metnin kelime kelimesine ve sağduyuya dayalı yorumu - çoğu zaman, hatta genellikle, üç temel teolojik erdem olan iman, ümit ve sevgi erdemlerini beslemeye yeterliydi. Ancak metnin bu düz anlamı açıkça ya da doğrudan bir şekilde bu ruhsal beslemeyi sağlamıyorsa, metni yorumlayan kişi, üç ilave anlam düzeyine başvurabilirdi ki her biri bu erdemlerin birine karşılık gelmekteydi. Alegorik anlam, Kilise’yi ve onun Rab İsa Mesih hakkında neye iman etmesi gerektiğini ortaya koyar; bu nedenle de iman erdemiyle ilişkilidir. Ahlâkî ya da tropolojik anlam, bir Hristiyan’ın Mesih’in öğrencisi, Tanrı’nın çocuğu ve Kilise’nin bir üyesi olarak nasıl yaşaması gerektiğini öğretir ve böylelikle sevgi erdemiyle karşılık gelir. Son olarak, anagogik anlam, İsa Mesih’e iman edenler için Tanrı’nın gelecekte neler hazırladığını gösterir; bu umut verici beklentiyi uyandırarak ve onu sürekli canlı tutarak, ümit erdemiyle doğrudan bağlantılıdır.

Yuhanna Cassianus’tan yaklaşık bin yıl sonra - bu yorum yöntemi manastırlarda ve kilise cemaatlerinde yüzyıllar boyunca Kutsal Yazılar’ı açıklamak ve yorumlamak için kullanıldıktan sonra - Nicholas of Lyra, bu dört katmanlı anlam yaklaşımını Latince bir şiirle özetlemiştir:

Littera gesta docet;	(Sözcük anlamı, gerçekleşen olayları öğretir);
Quid credas allegoria;	(Alegori, neye iman etmen gerektiğini bildirir);
Moralis quid agas;	(Ahlâkî anlam, nasıl davranman gerektiğini gösterir);
Quo tendas anagogia.	(Anagogik anlam ise, neye doğru yönelmen ve umut etmen gerektiğini bildirir) ¹¹ .

24. Luther, her ne kadar zamanla Kutsal Yazıların yalnızca tek bir gerçek ve ilahî anlam taşıdığını vurgulayarak bu anlayıştan uzaklaşmış olsa da, zaman zaman Orta Çağ'daki dört katmanlı yorum yöntemini kullanmıştır¹². 1513–1515 yılları arasında Mezmurlar üzerine verdiği derslerde, Sion Dağı'nı bu dört anlam çerçevesinde yorumlamıştır. Bu bağlamda, Sion Dağı kelime anlamıyla Sion halkını, alegorik anlamda kiliseyi, tropolojik anlamda imanla kazanılan doğruluğu ve anagogik anlamda ise ebedî yaşamı simgelemektedir¹³. Belirtilmelidir ki, gerek Luther'in gerekse kilise babalarının bu dört katmanlı anlam yöntemini kullandıkları durumlarda, bu yaklaşım çoğunlukla homiletik yani vaaz amaçlı olarak başvurulmuş bir araçtı. Amaç, bir metni daha derin ve ruhsal yönleriyle açıklamak ve öğretici biçimde sunmaktır. Bu yöntem, hiçbir şekilde ilgili pasajın düz, kelimeye dayalı anlamını geçersiz kılmak ya da inkâr etmek amacıyla kullanılmamıştır.

25. Luther, genel olarak Kutsal Yazıların dört katmanlı yorumunu terk etmiş olsa da, tipolojiyi sıkça ve çoğu zaman İlk Kilise Babaları'yla aynı coşkuyla benimsemiş ve kullanmıştır. Onun yazılarında çok sayıda tipe rastlanır; bu tipler, Mesih'in kişiliği, hizmeti ve kurtarıcı işiyle doğrudan ya da dolaylı biçimde bağlantılı olan Eski Antlaşma kişi, olay ve kurumlarının ruhsal tasvirleridir. Luther için tipoloji, Tanrı'nın Eski Antlaşma'daki gölgesel işlerini Mesih'te vücut bulan nihai gerçeğe bağlayan, ilahî bir anlatım aracıdır.

11. Peter Toon, *Proclaiming the Gospel through the Liturgy*, s. 131.

12. Luther'in Eserleri, cilt 39, s. 178–179.

13. Luther'in Eserleri, cilt 10, s. 4.

İşte bu nedenle, Eski Antlaşma'daki tüm anlatılar da böylesine güzel ve zarif bir biçimde Mesih'e işaret eder ve O'nu açıkça bildirir... Gelin sadece bir örneğe dikkat edelim: İshak, babası tarafından kurban edilmek üzere sunuldu, fakat yaşamaya devam etti; çünkü onun yerine boynuzlarından çalılığa dolanmış bir koç kurban edildi - ve İbrahim bu koçu arkasında gördü. Bu olay, Tanrı'nın Oğlu olan Mesih'i simgeler. O, her yönüyle ölümlü bir insan gibidir; çarmıhta öldü, fakat ilahî doğası canlı kaldı, insan doğası ise onun yerine kurban edildi. Aynı şekilde, çalılığa boynuzlarıyla dolanmış olan koç - yani sapkın din bilginlerini ve inatçı kâhinleri azarlayan ve kınayan Müjde'nin vaazı - Abraham'ın arkasındaki çalılıkta yakalanmıştı; tıpkı bunun gibi, Mesih'in insan doğası da zamanla onun ardından geldi. Bu anlatının içinde saklı olan daha birçok derin ve görkemli ders bulunmaktadır.

Bir başka örnek: Yusuf, Mısır'a satıldı ve hapsedildikten sonra ülkenin yöneticisi konumuna yükseldi. Bütün bunlar bu şekilde vuku buldu ve böylece kayda geçirildi ki, Mesih'in tasvirini önceden sursun - Mesih ki, çilesi aracılığıyla tüm dünyanın Efendisi oldu. Kim tüm bu kutsal anlatıları bütünüyle açıklamaya ve zaman ayırarak incelemeye yeterli vakte sahip olabilir ki? Çünkü Şimşon, Davut, Süleyman, Harun ve daha niceleri, harfi harfîne ve tam anlamıyla Mesih'i önceden işaret eden ruhsal tasvirlerdir¹⁴.

26. Muhtemelen Martin Luther'in tipoloji yöntemini kullanma tarzına dair en açık, en güçlü, en belirgin ve en dikkat çekici örnek, onun vaftiz sırasında edilen duasında - halk arasında yaygın olarak "Tufan Duası" veya "Büyük Sel Duası" olarak da anılan bu özel ve anlam yüklü metinde görülmektedir.

Her şeye kadir ve ebedî olan Tanrımız; Sen ki mutlak adaletin uyarınca, imansız ve inatçı dünyayı büyük tufan aracılığıyla yargılayarak mahkûm ettin, ancak aynı zamanda

---

14. Luther'in Eserleri, cilt 52, s. 126.

sonsuz merhametin ve lütfun sayesinde sadık kulun Nuh'u ve onunla birlikte bulunan yedi kişiyi koruyup esirgedin; Sen ki kalpleri katılaşmış Firavun'u ve onunla birlikte tüm ordularını Kızıldeniz'in derinliklerinde sulara gömdün, fakat aynı denizin ortasından halkın İsrail'i kuru topraklar üzerinden geçirerek kurtardın ve böylece bu yolla kutsal vaftiz suyunun bir önbildirimi olan sahneyi ortaya koydun; Sen ki sevgili ve mukaddes Oğlun, Rabbimiz İsa Mesih'in vaftiziyle Şeria Nehri'ni ve onunla birlikte bütün suları kutsayarak, onları kurtuluş getiren bir tufana ve günahların bereketli ve bol bir yıkanişına dönüştürdün: Sana yakarıyoruz, sana yalvarıyoruz, ey sonsuz merhametin kaynağı olan Tanrımız, bu N. kuluna lütfukar nazarınla bakmanı, onu Kutsal Ruh'ta gerçek bir imanla bereketlemenini diliyoruz; öyle ki bu kurtarıcı tufan aracılığıyla, onun içinde Adem'den doğma olarak bulunan her şey ve onun kendi yaşamıyla buna eklemiş olduğu tüm günah ve kötülük, onun varlığında boğulup yok olsun; ve o, imansızların topluluğundan ayrılarak, Mesih inanlılarının kutsal gemisi olan Hristiyan kilisesi içinde kuru, sağlam, selamet içinde muhafaza edilsin; Senin adına her zaman ruhça gayretli bir yürekle hizmet etsin, umutla sevinç duysun; öyle ki sonunda, tüm imanlılarla birlikte, Senin vaadine uygun olarak, Rabbimiz İsa Mesih aracılığıyla ebedî hayata erişmeye layık kılınsın. Âmin¹⁵.

27. Lutherci İtirafnamelerimiz, Kutsal Yazılar'ın doğru ve yerinde bir şekilde tipolojik olarak kullanılmasını açıkça kabul eder. Kurban ibadeti ve bunun Ayin'le ilişkisi üzerine yapılan bir tartışmada, Apologia (Savunma), Kutsal Kitap'taki tipleri tanımlar: "Eski Antlaşma'da gelecekte olacakların tasvirleri ya da gölgeleri yer alır; böylece bu, Mesih'i ve Yeni Antlaşma'daki tüm ibadeti önceden göstermiş olur.¹⁶ Bu nedenle, Eski Antlaşma'daki gölgeyi fark ettiğimizde, Yeni Antlaşma'da da onun neyi temsil ettiğini aramalıyız, başka bir sembolü değil... " Her ne kadar yalnızca Yeni Antlaşma'da

15. Aziz Louis Baskısı, Cilt 10, Sayfa 2140–2141.

16. Augsburg İtirafnamesi'nin Savunması, 24. bölüm, paragraflar 36–37, sayfa 257.

açıkça belirtilmiş olan tipler mutlak bir kesinlik taşısa da, Apologia bu sınırların ötesine geçen daha geniş bir tipoloji anlayışını da ima eder. Bu muhtemel tipler, Antlaşmalar arasındaki birliğin daha derin bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir. İtirafnamelerde benimsendiği şekliyle bu tipoloji anlayışı ve kullanımı, Gerhard gibi klasik Lutherci dogmatisyenlerin eserlerinde de yaygın biçimde görülmektedir ¹⁷.

D. Kutsal Kitap'taki Başlıca Tipolojik Konular

1. Çıkış Teması

28. Eski Antlaşma'da esaret ve yeniden kurtuluş teması tekrar eden bir örüntü olarak karşımıza çıkar. Tanrı'nın lütfia hiç layık olmayan halkı, kendi iradesiyle kendisini esarete satar; fakat Tanrı, sonsuz merhametiyle onları kurtarır ve özgürlüğe kavuşturur. Hakimler ve Krallar kitapları, Tanrı tarafından gerçekleştirilen birçok kurtuluş olayını kaydeder; her biri adeta küçük bir “Çıkış” (Exodus) örneğidir. Benzer şekilde, Babil esaretinden dönüş de yeni bir Çıkış olarak tasvir edilir. İşaya Peygamber, İsrail'in Babil'den dönüşü hakkında şöyle yazar:

Rab şöyle diyor: “Denizde geçit, azgın sularda yol açan, Atlarla savaş arabalarını, Yiğit savaşçıları ve orduyu Yola çıkaran RAB şöyle diyor: “Onlar yattı, kalkamaz oldu, Ftil gibi bastırılıp söndürüldüler. “Olup bitenlerin üzerinde durmayın, Düşünmeyin eski olayları. Bakın, yeni bir şey yapıyorum! Olmaya başladı bile, farketmiyor musunuz? Çölde yol, kurak topraklarda ırmaklar yapacağım” (Yeşaya 43:16–19)¹⁸.

17. 1. Petrus 3:21'deki vaftizin tufanla olan tipolojik bağlantısından yola çıkan Johann Gerhard, Nuh'un gemisini — kurtuluş gemisi olan kilisenin bir ön figürü olarak — yorumlar; bu gemiye barış güvercini, yani Kutsal Ruh, vaftiz aracılığıyla gelir ve vicdana teselli ile huzur getirir (J. Gerhard, Heiligen Taufe und dem Heiligen Abendmahl, s. 9–10). Aynı eserde Gerhard, çölde verilen mannanın, konut çadırındaki sunu ekmeklerinin (s. 171) ve 1. Krallar 19'da İlyas'a verilen yiyeceğin (s. 171), Rab'bin Sofrası'nın birer tipi olduğunu ifade eder. Yuhanna 19:34'te Kurtarıcı'nın böğründen akan kan ve suyu, kilisenin iki sakramenti olarak açıklar (s. 10). Bunlar, Gerhard'ın yazılarında yer verdiği vaftiz ve Rab'bin Sofrası'na dair tipolojik imgelerden sadece birkaçıdır.

18. Ayrıca bkz. Yeşaya 10:24–27; 48:20–21; 51:9–11; Hezekiel 20:33–37; Hoşea 2:14–15; Mika 7:15–17; August Pieper, Yeşaya II, s. 225–226.

29. Yeşaya Peygamber'in yönlendirdiği bu yeni "Çıkış" olayı, Babil esaretinde bulunan tutsaklar için eve, yani yurtlarına dönüşe açılan bir yol, bir geçit, bir güzergâhtır. Ancak Tanrı'nın yapacağını vaat ettiği bu yeni şey, bu vaat edilen eylem, en tam anlamını, en yüksek gerçekleşmesini, en son ve eksiksiz tamamlanışını Mesih'te ve O'nun gerçekleştirmiş olduğu kurtarıcı işte bulur. Yeni ve daha büyük olan Çıkış, daha büyük olan kurtuluş, esaretten daha derin bir özgürlük, artık Mesih'tedir. Mesih bizi, yalnızca Mısır gibi dünyevî bir tutsaklıktan veya Babil gibi tarihî bir sürgünden değil, onlardan çok daha ağır olan, daha karanlık olan, daha derin olan bir esaretten kurtarmıştır. Şimdi ise O, bizi bu mevcut dünyada, içinde bulunduğumuz bu çağda, bu geçici hayatta, çöle benzeyen bu yolculukta, bu geçici çöl yolunda, yukarıdaki vaat edilmiş Kenan'a, yani ilahî vatanımıza doğru yönlendirmekte, önderlik etmektedir.

2. Yeniden Yaratılış Teması

30. Peygamberler - özellikle de Yeşaya Peygamber - Tanrı'nın gelecekte gerçekleştireceği kurtarıştan, yalnızca yeni bir Çıkış (Exodus) olarak değil, aynı zamanda yeni bir yaratılış olarak da, yani "Yaratılışın Yenilenmesi" (Creatio Rediviva) şeklinde söz ederler. Gelecekte gerçekleşecek olan kurtuluşun görkemi, büyüklüğü ve yüceliği, yalnızca Çıkış diline başvurularak ifade edilemeyecek kadar kapsamlı ve derindir; bu kurtuluşun ihtişamı, Aden bahçesinin diliyle anlatılmayı gerektirir. Aslan ile buzağı bir arada, yan yana, barış ve sükûnet içinde yatar. Çöller, kurak topraklar, ıssız diyarlar birer gül gibi çiçek açar; vahşi ve kupkuru bozkırlar, yeni bir Aden'e, taptaze bir cennete dönüşür (Yeşaya 11:6-9; 35:1; 65:17-19).

31. Mesih'te, yeniden yaratılış teması tam anlamıyla yerine ulaşır ve nihai tamamlanışını bulur. İkinci Âdem olan İsa Mesih, ilk Âdem'in düşüşte kaybettiği her şeyi - yalnızca onları değil, daha fazlasını, göklerin görkemini ve yüceliğini de - geri getirmek, iade etmek, telafi etmek üzere gelmiştir (Romalılar 5:19; Luka 2:14). O, Kelâm aracılığıyla ve Kutsal Sırlar (Sakramenler) vasıtasıyla bizi kendi

egemenliğine katmakta, o krallıkta tutmakta, bizi onun içinde diri kılmakta ve böylece bizleri kendisine ait yeni bir yaratık, yepyeni bir varlık yapmaktadır (2. Korintliler 5:17). Tanrı'nın bu esenliği, bu huzuru, bu barışı - lütuf araçları vasıtasıyla sunulan bu ruhsal selâmet - şu anda burada yeryüzünde, kaybedilmiş cennetin yeniden kazanılmasıdır; ve bu gerçek, yeni göklerde ve yeni yeryüzünde, tam ve eksiksiz doruğuna ulaşacaktır ¹⁹.

3. Diğer Önemli Temalar

32. Peygamberler, daha büyük ve daha yüce bir Çıkış'ı ve aynı şekilde yepyeni bir yaratılışı önceden bildirir, ilahî esinle önceden duyururlar. Bununla birlikte, Eski Antlaşma yalnızca yeni bir yaratılıştan ve yeni bir kurtuluştan değil, aynı zamanda daha yüce ve daha üstün bir Davud'dan da söz eder (Yeşaya 9:1-7; 55:3-4); Musa'ya benzeyen fakat ondan daha büyük bir Peygamber'den bahseder (Yasanın Tekrarı 18:18); yeni bir Melkisedek'i haber verir (Mezmun 110); ve yeni bir tapınaktan söz eder (Hezekiel 40-48). Eski Antlaşma'daki bu temaların tamamı, eksiksiz bir biçimde Mesih'te - bizim Peygamberimiz, Başkâhinimiz ve Kralımız olan Mesih'te - ve O'nun bedeni olan kilisede yerine gelmiş, gerçekleşmiş ve tamamlanmıştır.

---

19. Bir kişi, yeni yaratılış temasının Mesih'te ve O'nun bedeni olan kilisede bulunan gerçek esenliği, barışı ve selâmeti önceden işaret ettiğini doğru ve yerinde bir şekilde kavradığında, binyılcı düşlere ve dünyevî cennet hayallerine kapılmaya meyilli olmayacaktır. Peygamberlerin yeni yaratılışa ilgili dili çoğu zaman bedensel, somut ve fiziksel imgeler içerse de, Yeni Antlaşma yazarları bu peygamberliklerin gerçekleşmesini gelecekteki bir binyıllık dönemle (yeryüzünde kurulacak bir cennet çağıyla) ilişkilendirmezler; bunun yerine, bu vaatlerin yerine gelişini İsa Mesih'in ölümü ve dirilişi içinde ararlar. Mesih günahın lanetini ortadan kaldırmış ve böylece yeni yaratılışı getirmiştir. Kurtarıcı'ya iman aracılığıyla biz, şu anda bu yeni yaratılışa sahibiz (2. Korintliler 5:17). Aden'in barışının, kaybedilmiş cennetin bu muhteşem yenilenmesi — ki şimdi biz onu kısmen ve hâlâ günah tarafından lekelenmiş bir biçimde yaşamaktayız — o son günde, kıyamet gününde, eksiksiz ve tam haliyle bizim olacaktır. Ayrıca bkz. G. Schmeling, "Yeşaya 11:6-9 Üzerine Yorumbilimsel Bir İnceleme," The Lutheran Synod Quarterly, Cilt XXIV, Sayı 3, s. 9-31.

II. Musa ve Çıkış Teması

A. Çıkış Tipolojisi

1. Mısır'daki İsrail

33. İsrail oğulları, Mısır diyarında kölelik altında, esaret içinde bulunuyordu. Takvimler M.Ö. 1446 yılının Nisan ayını gösteriyordu. Rab Tanrı, kulu Musa aracılığıyla Firavun'a şöyle buyurdu: “Halkımı bırak gitsin” (Çıkış 5:1). Rab, kudretinin büyüklüğünü ve ilahî gücünün heybetini dokuz korkunç bela ile açıkça göstermiş olmasına rağmen, Firavun İsrail halkını serbest bırakmayı hâlâ inatla reddediyordu. Şimdi Rab, önceki tüm belalardan çok daha dehşetli olan onuncu belayı göndermek üzereydi. Bu bela, Firavun'un kararını değiştirecekti. Mısır ülkesindeki tüm ilk doğanların ölümü - bu, Rab'in göndereceği belaydı.

34. Bu korkunç beladan kurtulmak, bu yıkıcı felaketten esirgenmek için İsrail halkındaki her bir aile birimi, kusursuz ve lekesiz, herhangi bir yarası veya sakatlığı olmayan bir yaşında bir kuzu bulmalıydı (1. Petrus 1:19). Bu kuzu diğer hayvanlardan ayrılmalı ve belirlenen günde, akşam vakti geldiğinde kesilmeliydi. Kuzunun kanı bir kaptan toplanacak, hayvanın kendisi ise dışarıda, açık alanda, bir çubuğa geçirilerek - tıpkı bizim bugün tavuk közlediğimiz gibi - kızartılacaktı. Kullanılan bu kızartma çubuğu büyük olasılıkla bir haçı andıran bir biçimdeydi. Kuzu kızartılırken ve Fısıh yemeği hazırlanırken, ailenin reisi kuzunun kanını alıp evin giriş kapısının her iki yanındaki sövelere sürmekle görevliydi. Ardından, Mısır'dan ayrılmak üzere hazırlanmış olan aile fertleri, Fısıh yemeğini yediler; bu yemek kızartılmış kuzudan, mayasız ekmekten ve acı otlardan oluşuyordu. O gece, yani Fısıh yemeğinin yendiği akşamda, ölüm meleği Mısır'daki her bir eve uğradı ve oradaki ilk doğanları öldürdü. Ancak İsrail evlerinin kapılarına kuzunun kanı sürülmüş olduğu zaman, melek bu evlerin yanından geçti ve ilk doğanları esirgedi. İşte bu onuncu bela sayesinde Firavun sonunda İsrail halkını serbest bırakmaya razı oldu.

35. Rab şöyle buyurdu: “Bu gün sizin için anma günü olacak. Bu günü RAB’bin bayramı olarak kutlayacaksınız. Gelecek kuşaklarınız boyunca sürekli bir kural olarak bu günü kutlayacaksınız” (Çıkış 12:14). İsrail halkı her yıl Fısıh Bayramı’nı kutlamakla yükümlü kılınmıştı. Bu bayram onlara, Rab’bin kendilerini Mısır’daki esaret bağlarından nasıl lütufla, merhametle ve kudretle kurtardığını hatırlatacaktı. Aynı zamanda bu bayram ileriye bakarak, gerçek Fısıh Kuzusu olan İsa Mesih’i işaret ediyordu; O Mesih ki, kanıyla tüm insanları sonsuz ölümden kurtaracaktı. Bu bayram, Yeni Antlaşma’daki Fısıh olan Rab’bin Sofrası’na da önceden işaret eden bir gölgeydi (Yuhanna 1:29; 1. Korintliler 5:7; 1. Petrus 1:18–19).

36. Çıkış olayında, İsrail halkı Mısır’dan çıkarıldı ve özgürlüğe kavuşturuldu. Kızıldeniz’e geldiklerinde, suyun içinden geçerek çöle girdiler. Ancak çölde, İsrail halkı Şeytan’ın ayartısına yenik düştü ve birçoğu o ıssız ve kurak diyarda yaşamını kaybetti. Günahkâr tutumları ve isyankâr davranışlarıyla, birinci antlaşmanın koşullarını ihlal ettiler, o antlaşmayı bozdular. Bu nedenle, onların yeni bir antlaşmaya, taze ve kalıcı bir bağa ihtiyaçları vardı.

2. Mesih Yeni İsrail’dir

37. Tanrı, merhametiyle yeni bir antlaşma, yeni bir vasiyet, yani yeni bir ahit vaat etti. Bu yeni antlaşmada yenilenmiş bir İsrail vardır. O yeniden kurulmuş olan İsrail, İsa’nın kişiliğinde, İsa’nın varlığında bulunur. O, ilk İsrail’in başaramadığı her şeyi eksiksiz bir şekilde yerine getirdi. O da, çocukken gerçekleştirdiği kaçıştan sonra, Mısır’dan çıktı (Matta 2:15). O da vaftiziyle suyun içinden geçti. O da çöle gitti, orada ayartılmak üzere gönderildi. Fakat O, düşmedi ve kırk yıl boyunca amaçsızca dolaşmadı. Aksine, kırk günün sonunda İblis’i yendi, onu alt etti (Matta 3:13 – 4:11). Kutsal Yazı, O’nun büyük acı çekişinden, çilesinden, tutkularından bile “Çıkış” (exodon) olarak söz eder (Luka 9:31).

38. Şimdi, çünkü ilk İsrail antlaşmayı bozdu ve bizlerin her biri de Tanrı'nın buyruklarını çiğnemiş durumdayız, O lanetlenmiş biri olarak bir ağaca asıldı. Büyük antlaşma bozucu gibi, kanlı ve acılı bir ölümle can verdi. Mesih, bozulmuş antlaşmanın günahlarını omuzladığında, yeryüzüne karanlık çöktü, yer sarsıldı ve kayalar yarıldı. Ancak İsa, ölerek bizim hak ettiğimiz cehennem lanetini ortadan kaldırdı, onu sırtlandı ve taşıdı. Böylece, çölde ölmeyi hak eden bizler için artık bir umut vardır. Çölde kayadan su fışkırdığı gibi, İsa'nın böğründen de su ve kan aktı; bu akan su, vaftizin suyudur ve akan kan, Rab'bin Sofrası'ndaki kandır; bu ikisi aracılığıyla çarmıhın tüm bereketleri bize ulaşır ve biz Kurtarıcı ile birleştirilmiş oluruz (1. Yuhanna 5:6). O'na olan iman aracılığıyla - su ve Söz vasıtasıyla yaratılmış olan bu iman sayesinde - O'na aşılanmış, O'nunla birleştirilmiş oluruz ve Yeni İsrail'in, Kutsal Hristiyan Kilisesi'nin bir parçası haline geliriz.

39. 1. Korintliler 10:1-4'te Elçi şöyle yazar: “Kardeşler, atalarımızın hepsinin bulut altında korunduğunu ve hepsinin denizden geçtiğini bilmenizi istiyorum. Musa'ya bağlanmak üzere hepsi bulutta ve denizde vaftiz edildi. Hepsi aynı ruhsal yiyeceği yedi; hepsi aynı ruhsal içeceği içti. Artlarından gelen ruhsal kayadan içtiler; o kaya Mesih'ti”. 1. Korintliler 10. bölümün bu kısmında ve devamındaki ayetlerde Aziz Pavlus, Çıkış olaylarını Mesih inanlısının yaşamıyla karşılaştırır ve bu olaylar arasında ruhsal bir paralellik kurar.

40. İsrail halkı, Mısır'da Firavun'un elinde kölelik altındaydı. Biz de, tıpkı Mısır'daki İsrail gibi, doğamız gereği günaha kökten bağımlı, kurtuluş ümidi olmayan bir esaretin içindeydik. O zalim Firavun gibi olan Şeytan, bizi öyle bir hâkimiyet altına almıştı ki, onun her buyruğunu yerine getiriyor, hatta bunu isteyerek yapıyorduk. Bu tutsaklık öylesine korkunçtu ki, kendimize ve çevremizdekilere zarar verecek şeyleri arzuluyor, onlara yöneliyor, onları yapmaktan haz duyuyorduk. Fakat İsa, o yiğit Kurtarıcı, bizim yardımımıza yetişti. Çağların savaşında, çarmıh üzerinde, günahlarımızın hak ettiği tüm cezaları kendi üzerinde taşıdı; böylece eski kötü düşmanı, o zalim köle efendimizi ezip mahvetmek ve bizi onun zorbalığından, egemenliğinden özgür kılmak için canını verdi. İsa, gerçek Fısıh Kuzusu'dur; O, tüm

insanları kendi kanı aracılığıyla sonsuz ölümden kurtarmak üzere gelmiştir.

41. Nasıl ki İsrail halkı Kızıldeniz'in sularından geçerek Tanrı'nın halkı haline geldiyse, biz de aynı şekilde Vaftiz'in kutsal suları aracılığıyla ruhsal İsrail'in, yani Kutsal Hristiyan Kilisesi'nin bir parçası haline geldik (Romalılar 9:6-7; Galatyalılar 6:16; Efesliler 2:12-13). Bu kutsal suda, Kurtarıcı'ya olan iman yüreklerimizde yaratıldı; ve biz, günahın, ölümün ve Şeytan'ın esaretinden özgür kıldık. Vaftizin Kızıldeniz'inden geçtikten sonra, artık bu şimdiki çölde, bu dünyasal ıssızlıkta yaşamaktayız; tıpkı eski İsrail gibi, biz de burada kötü olan taraftan ayartılmaktayız. Bütün yeryüzündeki hayatımız, tüm dünyevî yaşamımız, sürekli olarak Şeytan'ın hilelerine, tuzaklarına ve sinsiliğine karşı mücadele etmek zorunda olduğumuz bir çöle benzer. O, imanı yok etmek ve bizi cehenneme sürüklemek için saldıran bir aslan gibi dolaşır (1. Petrus 5:8). Etrafımız çatışmalar ve kederlerle çevrilidir. Bazen umutlarımız boşa çıkar, planlarımız engellenir. Evimizde sorunlar baş gösterir, sevdiklerimiz hastalanır, aile bireylerimiz arasında ölümler olur. Bazen öyle anlar gelir ki, çölde yok olmak üzere olduğumuzu hissederiz.

42. Yine de yaşamın bu çölde geçen yolculuğu boyunca, Rab İsa Mesih bizi gökten gelen man ile beslemeye devam eder; hayat veren Sözülle ve kendi bedeninin ve kanının kutsal Sakramentiyle bizi doyurur. Bu lütuf araçları aracılığıyla bize güç verir, yaşamın tüm zorluklarına karşı direnç kazandırır; öyle ki yolun kenarına düşmeyelim, yıkılıp kalmayalım. Ancak ne zaman ki ağır bir yükün altında ezilir, yere düşeriz, O bizi sevgi dolu kollarıyla kaldırır, güçlü göğsüne bastırır; orada, o güvenli sığınakta, tüm korkularımız ve endişelerimiz diner, yatışır, yok olur. O bize her şeyi O'nda yapabilme gücünü verir (Filipililer 4:13).

43. Sonunda, yaşam yolculuğumuzun son saatine vardığımızda, ölümün Şeria Nehri'ne ayak bastığımızda, Rab, kendi kutsal Sözü ve Rab'bin Sofrası aracılığıyla yüreğimizdeki kaygılı korkuların sönmesini sağlar. Bize gösterir ki, ölümün ötesindeki o Şeria'nın karşı kıyısında

göksel Kenan yer almaktadır; gökteki yeni Kudüs orada bizi beklemektedir. Bu kutsal vaat diyarı, süt ve balla bereketlenmiş, Tanrı'nın vaadiyle kutsanmış o harikulade topraktır. Orada bütün üzüntülerimiz silinecek, tüm gözyaşlarımız silinip yok edilecek, ve biz sonsuza dek sürecek sevinçle dolu olacağız. İlahi yazarının vurguladığı hakikat işte budur:

Şeria'nın eşiğine bastığımda,
Kaygılı korkularımı dindir, ey Rab;
Ölümün ölümünü ve cehennemin yıkımını yenensin,
Beni sağ salim ulaştır Kenan'ın kıyısına.
Sana ezelden ebede ilâhilerle övgüler sunacağım ²⁰.

44. Augustinus, bu Çıkış temasını Paskalya vaazlarından birinde son derece yerinde ve özlü bir şekilde özetler.

Kendinizi, kötülüğün, adaletsizliğin, günahın ve zalim egemenliğin hüküm sürdüğü, ağır baskı ve kölelik altında yaşanan bir Mısır'dan kurtarılmış, özgürlüğe çıkarılmış kimseler olarak görün. Vaftiz yoluyla, Kızıldeniz'in ortasından geçmiş olan halk gibi düşünün kendinizi; çünkü o kutsal suyla birlikte Mesih'in kanla mühürlenmiş çarmıhının işaretini, mührünü, damgasını almış oldunuz. Öyleyse, geçmişe ait olan günahlarınızı, size arkanızdan saldıran, peşinize düşen, sizi bırakmayan eski düşmanlarınızı hayatınızdan budayın, uzaklaştırın, söküp atın. Çünkü nasıl ki Mısırlılar, Tanrı'nın halkının yürüyerek geçtiği o sularda yok olup, tamamen boğulup ortadan kaldırıldıysa, aynı şekilde siz de, vaftiz olduğunuz, o kutsanmış sularda işlediğiniz tüm günahlarınızdan arındınız, onların kaydı silindi, izleri yok oldu.

Şimdi yönelmekte olduğunuz göksel krallığı, yani çağrıldığınız o vaat edilmiş ilahî diyarı, yüceliklerle dolu olan o sonsuz ülkeyi arayın, ona doğru yüreğinizi ve adımlarınızı çevirin. Bu yeryüzündeki yaşam boyunca, ki aslında başka bir şey

20. Lutheran İlahî Kitabı, İlahî No: 54

değil, sadece bir çöldür - geçici olarak konakladığınız, birer yolcu olduğunuz, gurbette yaşadığınız bir diyardır - ayartılara, denemelere, sınamalara karşı uyanık olun, dikkatli davranın, direnç gösterin. Kutsal Sunu Sofrası'na, yani Rab'bin sofrasına iştirak ettiğinizde, gökten inen mannanızı, yaşam ekmeğinizi ve kayadan fışkıran içeceğinizi, o ruhsal içkiden payınızı alırsınız. Elçi Pavlus'un da tam olarak zihninde taşıdığı ve vaazlarında sürekli olarak vurguladığı şey işte budur. Şöyle der: “Kardeşlerim, bilginiz olmasını istemem ki, atalarımızın hepsi bulutun altında idiler ve hepsi denizden geçtiler. Hepsi Musa'ya ait olmak üzere bulutta ve denizde vaftiz oldular. Ve hepsi aynı ruhsal yiyeceği yediler, ve hepsi aynı ruhsal içeceği içtiler; çünkü onları izleyen ruhsal kayadan içiyorlardı. Ve o kaya Mesih'ti”²¹.

B. Musa'nın Yeniden Dirilmiş Sureti Teması

1. İsa, Musa'ya Benzeyen Ama Ondan Daha Yüce Olan Peygamberdir

45. Peygamberlerin en büyüğü olan Musa, İsrail halkına kendisi gibi bir peygamberin geleceğini beklemeleri gerektiğini bildirdi. “Tanrınız RAB size aranızdan, kendi kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber çıkaracak. Onu dinleyin” (Yasanın Tekrarı 18:15). İsa'nın Musa'ya benzeyen bir peygamber oluşu - ama ondan çok daha yüce, çok daha büyük bir peygamber oluşu - birçok bakımdan Yuhanna İncil'inin özeti olarak kabul edilebilir²². Yuhanna, birinci bölümden

21. Augustinus, Sermon Mai 89 adlı vaazında bu vaftiz-Çıkış temasını işler (bkz. P. Weller, Selected Easter Sermons of St. Augustine, s. 124–125). Martin Luther de bu vaftizle bağlantılı Çıkış temasına Kiliseye Babil Esareti adlı eserinde değinir: “İsrail oğulları ne zaman tövbeye yönelse, her şeyden önce Mısır'dan çıkışlarını hatırlardı; ve bu hatırlamayla birlikte, kendilerini oradan çıkaran Tanrı'ya geri dönerlerdi. Musa, bu hatırayı ve Tanrı'nın koruyucu elini onlara defalarca öğütledi; sonrasında Davut da aynı şekilde bunu sıkça hatırlattı. O hâlde bizler, kendi Mısır'dan çıkışımızı çok daha derin bir biçimde hatırlamalı ve bu hatırlamayla, bizi yeniden doğuş yıkamasıyla [Titus 3:5] çıkaran Tanrı'ya dönmeliyiz. Bu hatırlama bize tam da bu nedenle emanet edilmiştir!” (Luther'in Eserleri [LW], cilt 36, s. 60; ayrıca bkz. LW 11:17).

22. Yasa'nın Tekrarı 18:17–20 ayetleri Yuhanna İncilinde kelimesi kelimesine alıntılanmaz, ancak bu bölüme göndermeler olduğu izlenimi şu ayetlerde mevcuttur: Yuhanna 1:25, 7:40–42, 12:48–50.

itibaren Musa ile İsa'yı karşılaştırır ve aralarındaki farkları ortaya koyar. Şöyle yazar: “Çünkü Yasa Musa aracılığıyla verildi, ama lütuf ve hakikat İsa Mesih aracılığıyla geldi” (Yuhanna 1:17). Musa'nın Yasası yalnızca mahkûm edebilir, yalnızca suçlayabilir; ama Müjde, lütuf ve hakikat getirir.

46. Doğumlarında, hem Musa hem de İsa benzerlik gösterir. Her ikisi de zalim bir kralın öfkesinden gizlenmek zorunda kalmıştır. Tanrı, Musa'yı İsrail'in önderi olarak çağırdığında, gerçekleştirdiği ilk mucizelerden biri Nil Nehri'nin suyunu kana çevirmektir (Çıkış 7). Peki, Rab İsa'nın halka açık hizmetinde gerçekleştirdiği ilk belirti neydi? Yuhanna 2. bölüme göre, Kana'daki bir düğünde suyu şaraba çevirmiştir. Burada yine bir benzerlik ve karşıtlık görülür. Hem Musa hem de İsa suyu değiştirmiştir; fakat Musa suyu kana, yani ölümün bir işaretine dönüştürmüştür; İsa ise suyu şaraba, yani Kutsal Kitap'ta yaşamın ve sevinçin simgesi olan bir içeceğe çevirmiştir. Musa'nın Yasası, tüm gerekleriyle birlikte, kan ve ölüm getirir; kendi doğruluğuna güvenen bir din anlayışı, yıkımla sonuçlanır. Ancak İsa'nın Müjdesi, sevinç ve yaşam sunar. O, kurtuluşun yeni şarabıdır.

47. Tıpkı Musa'nın Sina Dağı'na çıkması gibi, İsa da bir dağa çıktı ve öğrencilerine Yasa'nın gerçek niyetini, tam anlamını açıkladı. Ancak O yalnızca Yasa'yı açıklamakla kalmadı, onun uygulanamaz derecedeki zorluğunu göstermekle yetinmedi; aynı zamanda Yasa'yı bizim yerimize yerine getirdi, tamamladı (Matta 5:17). Çölde İsrail halkı yiyeceksiz kaldığında, Tanrı Musa aracılığıyla halka manna verdi. Mesih'in yaşamında da benzer bir olay görülür. İsa, beş arpa ekmeği ve iki küçük balıkla beş bin kişiyi doyurdu (Yuhanna 6). Ancak O bunun da ötesinde, sonsuz derecede yüce bir şey yapar. Bize Kendisiyle, Yaşam Ekmeği'yle, Söz'de ve Sakrament'te sunulan Göksel Manna'yla ruhsal olarak beslenme imkânı verir (Yuhanna 6:35). İsrail halkının çölde yaşadığı başka bir sorun da suyun eksikliğiydi. Tanrı, Musa'ya belirli bir kayaya vurmasını söyledi ve halk için oradan su fişkırdı (Çıkış 17:6). Aziz Pavlus bu kayanın Mesih olduğunu bildirir (1. Korintliler 10:4). İsa, çağların Kayası'dır; O'ndan içen kişi ölmeyecek, aksine sonsuza dek yaşayacaktır (Yuhanna 4:14; 7:37–38).

2. İsa, Büyük Kurtarıcı'dır

48. Sina çölünde, İsrail halkı Amaleklilerin saldırısına uğradı (Çıkış 17:8–16). Yeşu, İsrail'in ordusunu savaşa götürdü; bu sırada Musa, Harun ve Hur, savaş alanını görebilecekleri bir dağın tepesine çıktılar. Musa ellerini yukarıda tuttuğu sürece İsrail galip geliyordu; ancak dinlenmek için ellerini aşağı indirdiğinde, İsrailliler geri düşmeye başlıyordu. Bunun üzerine Harun ve Hur, Musa'nın iki yanına geçerek, o yorulduğunda peygamberin kollarını yukarıda tutmasına yardım ettiler. Aziz Yuhanna başka bir dağdan söz ederken şöyle der: “Orada O’nu ve iki kişiyi daha çarmıha gerdiler. Biri bir yanda, öbürü öteki yanda, İsa ise ortadaydı” (Yuhanna 19:18 [NIV])²³. Elçilerin ölümünden kısa bir süre sonra yazılmış olan bir mektupta, ilk dönem kilisesi bu iki olayı birbiriyle ilişkilendirmiştir.

İsrail’e başka bir ulusun insanları tarafından savaş açıldığında - ve bu savaşın, onların kendi günahları yüzünden ölüme teslim edildiklerini hatırlatmak amacıyla gerçekleştiğinde - Ruh, Musa'nın yüreğine şöyle seslendi:

O, acı çekecek olanın ve çarmıhın bir örneğini, bir tipini ortaya koymalıydı... Böylece Musa kollarını iki yana açtı ve İsrail yeniden zafer kazandı²⁴.

49. Nasıl ki Musa'nın kolları iki kişi arasında açıldığında İsrail Amaleklilerin saldırılarından kurtulduysa, aynı şekilde İsa da çarmıhta iki kişi arasında ellerini açtı ve tüm insanları Şeytan'ın ve kötülüğün güçlerinin cehennemî saldırılarından kurtardı. İsa olmadan, Şeytan'a karşı savaşmamızın hiçbir yolu yoktu. O olmasaydı sonsuza dek onun kölesi olarak cehennemde kalırdık. Ama Calvary Tepesi'ndeki büyük savaşta, İsa, Musa gibi kollarını açtı ve bizim için zafer kazandı. Eski

---

23. Aziz Yuhanna'nın “biri sağında, diğeri solunda” ifadesini aktarmak için kullandığı Grekçe yapı, Septuaginta'daki (LXX) Çıkış 17:12 ayetindeki anlatıma yeterince benzemektedir; bu da, müjdecinin bilinçli olarak tipolojik bir gönderme yapmış olabileceği ihtimalini açık bırakmaktadır. Ayrıca bkz. T. Glasson, *Moses in the Fourth Gospel*, s. 40–44.

24. Barnaba'nın Mektubu, Bölüm 12.

kötü düşmanı ayaklarının altında ezdi ve sonra bizzat ölümün içine girerek onu parçaladı; böylece bizim sonsuz ölümden kalmamamız sağlandı. İsa, bu gerçeği Nikodim'e başka bir benzetmeyle de ifade eder: "Musa çölde yılanı nasıl yukarı kaldırıdıysa, İnsanoğlu'nun da öylece yukarı kaldırılması gerekir. Öyle ki, O'na iman eden herkes sonsuz yaşama kavuşsun" (Yuhanna 3:14-15).

III. Yaratılış/Yeniden Yaratılış Teması

A. Yeniden Yaratılış Teması

50. Yaratılış, kutsal ve mübarek Üçlülük'in ilahî bir etkinliği idi; her bir kişilik bu ilahî işte birlikte yer aldı. Yaratılışın başlangıcında, Baba Tanrı gökleri ve yeri yarattı (Yaratılış 1:1). Kutsal Ruh, yaşam verici yaratıcı kudretiyle suların yüzeyi üzerinde dolaştı, hareket etti (Yaratılış 1:2). Baba, ilahî Sözü - Üçlülük'in ikinci kişisi olan Oğul'u - konuştu; her şey O'nun aracılığıyla var oldu (Yaratılış 1:3; Yuhanna 1:3). İnsanın yaratılışı da aynı şekilde, Üçlülük'in tüm kişiliklerinin etkin olduğu bir işti; çünkü şöyle denilmişti: "Tanrı, "Kendi suretimizde, kendimize benzer insan yaratalım" dedi" (Yaratılış 1:1-26). Yaratılışın tamamı, en küçük ayrıntısına kadar kusursuzdu. Rab Tanrı, altı gün boyunca yaratmış olduğu her şeye baktı ve gördü ki her şey çok iyiydi.

51. Fakat insan, günaha düşerek her şeyi mahvetti ve mutlak bir yıkıma yol açtı. Âdem ile Havva cennetten kovulduklarında, yaratılış tamamen bozulmuş, harap olmuş bir hâle geldi. İnsanlık bu durum karşısında hiçbir şey yapamazdı, hiçbir çözüm üretilmezdi. Ancak Tanrı'nın bir planı vardı. O, kendi Oğul aracılığıyla yeni bir yaratılışı vaat etti (Yaratılış 49:10-12; Yeşaya 11:6-9; 35:1-10; 65:17-25). Bu yeni yaratılışın gizeminde de, yine Üçlülük'in üç kutsal kişisi etkin bir biçimde faal durumdadır. Baba Tanrı, ilahî Sözü'nü Cebrael adlı meleğin ağzından konuştu. Kutsal Ruh Meryem'in üzerine geldi, En Yüce Olan'ın kudreti onu gölgeledi; onun üzerine geldi, onun üstünde durdu. Böylece, Söz beden oldu ve Bakire'nin rahminde insan doğmasını aldı (Yuhanna 1:14). İsa, her şeyi kendi kişiliğinde yeniden topladı,

yeniledi, eski hâline kavuşturdu. Günahsız hayatı ve kutsal ölümü aracılığıyla bizi düşüşün yıkıcı sonuçlarından kurtardı ve tam bağışlanmayı getirdi. O’nda yeni yaratılış vardır; Tanrı ile insanlar arasında barış sağlanmıştır - nitekim meleklerin o ilk kutsal gecede söylediği gibi: “En yücelerde Tanrı’ya yücelik olsun, Yeryüzünde O’nun hoşnut kaldığı insanlara Esenlik olsun!” (Luka 2:14).

52. Vaftizde biz Mesih’e dâhil edildik ve “Bir kimse Mesih’teyse, yeni yaratıktır; eski şeyler geçmiş, her şey yeni olmuştur” (2. Korintliler 5:17; Galatyalılar 6:15). O hâlde vaftiz, yeniden yaratılışın Sakramenti’dir; bizi iman aracılığıyla yeniden doğurmuş, yeni göklerde ve yeni yeryüzünde yaşamak üzere hazır kılmıştır. Biz şimdiden, Söz ve Sakrament aracılığıyla Yaşam Ağacı’nın meyvesinden yiyor ve canlı su ırmağından içiyoruz (Vahiy 22). Nasıl ki Tanrı’nın Ruhı başlangıçta suların üzerinde hareket etmiş ve her şey O’nun kudretli Sözü aracılığıyla yaratılmışsa (Yaratılış 1:1 ve devamı; 2. Petrus 3:5), aynı şekilde Ruh vaftiz kurnasının üzerinde durdu ve biz su ve Söz aracılığıyla yeni bir yaratılışa dönüştürüldük, yukarıdaki cennet için hazır hâle getirildik. Mesih inanlısı, bir gün toprağa, yani yere geri dönecek olsa da, vaftizde ona verilen umutla emindir ki, son günde yeniden yaratılıшта dirilecek ve ayakta duracaktır.

B. İkinci Âdem Tipolojisi

1. İkinci Âdem, Âdem’in Düşüşte Kaybettiği Her Şeyi Geri Kazandırmıştır

53. Âdem – Mesih tipolojisi, Yeni Antlaşma’nın tamamına derinlemesine nüfuz etmiştir; ancak bu tipolojinin en kapsamlı ve toplu özeti, 1. Korintliler 15. bölümde ve Romalılar 5. bölümde yer alır. Romalılar 5’te, Aziz Pavlus Âdem ile Mesih’i karşılaştırır ve birbirine zıt yönlerini ortaya koyar; bu karşılaştırma neticesinde Mesih’in mutlak surette daha yüce ve daha üstün olduğu açıkça görülür. Âdem, gelecekte gelecek O’nun bir tipi, bir öngörüydü (τύπος τοῦ μέλλοντος, Romalılar 5:14). Âdem Tanrı’nın suretini kaybetmişti; fakat Mesih, Tanrı’nın gerçek suretidir (Koloseliler 1:15; İbraniler 1:3). O, Tanrı’nın hoşnut

olduğu kusursuz insandır (Matta 3:17). Düşüşten sonra Âdem, doğa üzerinde egemenlik kurmak için sürekli bir mücadele içindeydi; oysa rüzgârlar ve dalgalar bile İsa'ya itaat eder (Matta 8:27). O, Daniel kitabında bahsedilen İnsanoğlu'dur; Baba'dan tüm yetkiyi ve egemenliği alan, ilahî otoriteyle donatılmış olan odur (Daniel 7:13–14; Matta 28:18).

54. Tüm insanlık, Âdem'in düşüşüyle birlikte çöktü, günaha battı. Bizler hepimiz, onun soyunda, onun özünde bulunuyorduk; onun içinde tohum hâlinde var idik. Bu yüzden onun suçu, onun günahı hepimize bulaştı, hepimizi etkiledi (Romalılar 5:12, 19). İlâhi yazarının dediği gibi: “Âdem'de hepimiz bir olduk, isyanla dolu tek bir büyük insana dönüştük; Akşam Sesi'nden kaçtık hepimiz, bizi arayan o çağrıdan uzaklaştık”²⁵. Bu günah, kalıtsal bir hastalık gibi nesilden nesile geçer. Aziz Pavlus'un dediği gibi, bu günah bizi ruhsal olarak bütünüyle mahveder: “Sizler bir zamanlar içinde yaşadığınız suçlardan ve günahlardan ölüydünüz” (Efesliler 2:1). Hâlâ bile, eski günahlı benliğimizde o yozlaşmayı, o çürümeyi hissederiz. Çünkü yapmak istediğimiz iyilikleri yapmayız, ama yapmak istemediğimiz kötülükleri yaparız (Romalılar 7:19).

55. Bu nedenle, beden alışın gizeminde İkinci Âdem geldi; o, insana yeni yaşam getiren kurtarıcıdır. O, Tanrı'yla ve insanlarla uyum içinde, kusursuz ve eksiksiz bir yaşam sürdü; böylece bizi yaratılıştaki ilk doğruluk ve masumiyete geri döndürmek için geldi. O'nun itaatiyle birçokları doğru kılındı (Romalılar 5:19). Âdem'in ayartıya yenik düştüğü yerde, İsa aynı saldırılara direndi ve bizim uğrumuza kutsal bir yaşam sürdü (Matta 4:1–11). Ardından Âdem'in ve bütün insanlığın günahlarını kendi üzerine aldı ve onları kendi kanıyla silip yok etti, denizin derinliklerine yıkadı (Mika 7:19).

56. İkinci Âdem olan İsa Mesih, ilk Âdem'in düşüşte kaybettiği her şeyi geri kazandırdı. O'nda cennet yeniden elde edilmiş, dahası göğün sevinci ve yüceliği bahşedilmiştir²⁶. O, topraktan yaratılmış olan bizim

25. Worship Supplement, İlâhi No: 759

26. Walther'in Noel vaazlarından birinin teması şuydu: “Dasz wir in Bethlehem mehr wieder finden, als wir einst im Paradiese verloren haben.” [Yani: “Biz Betlehem'de, bir zamanlar cennette kaybettiğimizden daha fazlasını yeniden buluruz”]. Başka bir vaazının

insan bedenimizi üzerine aldı ki, ilahî doğasıyla birleşmiş olan bu beden aracılığıyla bizi yukarıdaki ebedî yaşama, Tanrısal yüceliğe yükseltebilsin. Sevginin en derin, en etkileyici ve en görkemli jesti, Tanrı Oğlu'nun Bakire'nin rahminde beden almasıyla başladı. Orada O, insanlığımızın yoksulluğunu üzerine aldı ve karşılığında bizlere, Tanrılığının zenginliğini armağan etti - böylece biz de Tanrı'nın oğulları olarak ilahî doğaya katılmış, ebedî bir varoluşa ortak olmuş olduk (2. Korintliler 8:9; 2. Petrus 1:4).

57. Tüm insanlar, tohum halinde Âdem'in içinde bulunuyordu ve onun düşüşüyle birlikte hepsi düştü. Ancak bir kişi Mesih'te olduğunda, Mesih'in doğruluğu ona sayılır ve o kişi kurtuluşa kavuşur. Mesih İsa'da olanlar için artık hiçbir mahkûmiyet yoktur (Romalılar 8:1). Biz, vaftiz aracılığıyla Mesih'le birleştirildik, O'nun bedeni olan kiliseye dâhil edildik; orada, Kurtarıcı'ya olan iman yüreklerimize yerleştirildi ve biz yeni bir yaşama dirildik (Romalılar 6:3–13). Vaftizde Mesih'le ve O'nun kutsal bedeniyle bir olduğumuz gibi, aynı şekilde Söz ve Rab'in Sofrası aracılığıyla da bu birlik içinde güçlendiriliriz ve muhafaza ediliz (1. Korintliler 12:12–13; 1. Korintliler 10:17). O bizde kalır, biz de O'nda kalırız - zaman içinde burada ve sonsuzlukta orada, asla ayrılmadan. Âdem'de hepimiz öldük, fakat Mesih'te yaşamı ve kurtuluşu paylaşıyoruz.

2. İkinci Âdem ve O'nun Gelini

58. Aziz Pavlus'un, kiliseyi İkinci Âdem'in bedeni olarak betimlemesiyle yakından bağlantılı olan bir diğer benzetme ise, kilisenin Mesih'in gelini olarak sunulmasıdır (2. Korintliler 11:2–3). Bu mecaz, Efesliler mektubundaki önemli bir bölümün bağlamını oluşturur; burada kocalar ve eşler, Mesih ile gelini olan kilise arasındaki ilişkiyi örnek almaya teşvik edilir. “Ey kocalar, Mesih kiliseyi nasıl sevip onun uğruna kendini feda ettiyse, siz de karılarınızı öyle sevin. Mesih kiliseyi suyla yıkayıp tanrısal sözle temizleyerek kutsal kılmak için kendini feda etti.

---

teması ise şu şekildeydi: “Die Geburt des Kindes zu Bethlehem – die Wiederaufschliessung des Paradieses für alle Menschen.” [Yani: “Betlehem’de çocuğun doğumu – bütün insanlar için cennetin yeniden açılması”]. (Bkz. C.F.W. Walther, Festklänge, s. 68–79; 34–43).

Öyle ki, kiliseyi üzerinde leke, buruşukluk ya da buna benzer bir şey olmadan, görkemli biçimde kendine sunabilsin. Amacı kilisenin kutsal ve kusursuz olmasıdır” (Efesliler 5:25–27). Mesih, damat olarak, kutsal vaftizin sularıyla kendi gelini olan kiliseyi arındırır, temizler ve şekillendirir.

59. Nasıl ki Âdem’in eşi, onun uykudayken böğründen alınarak yaratıldıysa (Yaratılış 2:21), aynı şekilde İkinci Âdem olan Mesih’in gelini, yani Mesih’in kilisesi de vaftizin sularıyla, Rab’bin Sofrası’ndaki kutsal kanla ve ruh ve yaşam olan Sözülle temizlenir, şekillendirilir ve kurulup inşa edilir (1. Yuhanna 5:8). Bu durum, Kurtarıcı’nın üç günlük ölüm uykusu sırasında böğründen çıkanlara karşılık gelir (Yuhanna 19:34). Bu nedenle, İsa Mesih kilisesi hakkında, ilk insan Âdem’in insan soyunun annesi olan Havva hakkında söylediği şu sözleri söyleyebilir: “İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, Etimden alınmış ettir” (Yaratılış 2:23). Kilise, lütuf araçları aracılığıyla Mesih’le öyle derin, öyle ayrılmaz bir birlik içindedir ki, O’nunla tek beden olur (Efesliler 5:32).

60. Havva, insan soyunun annesiydi; ancak kilise, gerçek yaşayanların annesidir (Yaratılış 3:20) - yani Mesih’te yaşama sahip olanların. Vaftiz, kilise olan annenin suyla dolu rahmidir; biz orada Mesih İsa’ya olan imanla Tanrı’nın çocukları olarak doğduk. Kilise, Tanrı’nın yeni çocuklarını doğurmaya, sürekli olarak iman aracılığıyla yeni yaşamlar vermeye devam eder.

61. Nasıl ki bir koca kendini karısına bağlar ve onunla birleşirse, aynı şekilde Rab İsa Mesih de kendisini kilisesine sıkı sıkıya bağlamıştır. O, asla ondan ayrılmaz ve onu terk etmez. Kilisesini derin bir sevgiyle sever, onu kollarında taşır, öyle ki o, O’nun sofrasından yer ve O’nun kâsesinden içer. İmanın yüzüğüyle, Mesih, gelininin günahlarına, ölümüne ve cehennem acılarına ortak olur. Bu zengin ve ilahî damat, kendi kanını dökerek bu yoksul, kötü, günahkâr fahişeyi fidyeyle satın alır ve onunla evlenir. Artık o kadının günahları onu mahvedemez, çünkü o günahlar Mesih’in üzerine yüklenmiş ve O onları yutup ortadan kaldırmıştır. Artık o, Mesih’te - kocasında - doğrulukla örtülmüştür; bu doğruluk, onun üzerinde parlayan görkemli bir giysidir; öyle ki bu

giysiye, kendi günahlarının yanı sıra, ölüm ve cehennem karşısında dahi sergileyebilir. Artık o güvenle şöyle diyebilir: “Günah işledim, ama iman ettiğim İsa günah işlemedi, ve O’nun olan her şey benimdir, benim olan her şey de O’nundur.” Tıpkı Neşideler Neşidesi’nde gelinin söylediği gibi: “Sevgilim benimdir ve ben onunım” (Neşideler Neşidesi 2:16)²⁷. İşte bu, kocası için hazırlanmış olan gelindir (Vahiy 21:9) - ne bir leke, ne bir buruşukluk taşıyan; Söz aracılığıyla suyla yıkanarak arındırılmış olan. Ne harika, ne sevinç dolu bir takas bu!

IV. Büyük Davut’un Daha Büyük Oğlu

A. Yeniden Dirilen Davut Teması

1. İsa, Davut’a Benzeyen Ama Ondan Daha Yüce Olandır

62. Kutsal Yazılar’da, muhtemelen birbirine en yakın ve en çok bağlantı içinde olan iki kişi Davut ile İsa’dır. Melek Cebrael, Mesih’in doğumunu Meryem’e ilan ettiğinde şöyle bildirildi: “O büyük olacak, kendisine ‘Yüceler Yücesi’nin Oğlu’ denecek. Rab Tanrı O’na, atası Davut’un tahtını verecek” (Luka 1:32). Çobanlara duyurulan Noel Müjdesi’nde şöyle denir: “Bugün size, Davut’un kentinde bir Kurtarıcı doğdu; bu, Rab olan Mesih’tir” (Luka 2:11). Hastalar ve yük altında ezilenler O’na yardım için seslendiklerinde, şöyle yakardılar: “Ey Davut Oğlu, bize merhamet et!” (Luka 18:38). Mesih İsa, peygamberliklerde bazen doğrudan Davut adıyla da anılmıştır. Yaşlı Kral Davut uzun zaman önce ölmüş ve mezarına defnedilmiş olmasına rağmen, Hezekiel şöyle yazmıştır: “Başlarına, onları güdecek tek çoban olarak kulum Davut’u koyacağım. Onları o güdecek, çobanları o olacak. Ben RAB onların Tanrısı olacağım, kulum Davut da onların arasında önder olacak. Ben RAB, böyle diyorum” (Hezekiel 34:23–24 [NIV]; ayrıca bkz. Yeremya 30:9; Hoşea 3:4–5).

63. Davut ile İsa’nın yaşamları karşılaştırıldığında, birçok hayret

---

27. Luther’in Eserleri, Cilt 31, Sayfalar 351–352.

verici benzerlik göze çarpar. Her ikisi de Beytlehem’de doğmuş, İşay’ın kökünden gelmiştir (Yeşaya 11). Davut gençliğinde babasının sürülerini güder, koyunları korumak için savaşırdı (1. Samuel 17:34–36). Benzer şekilde İsa şöyle der: “Ben iyi çobanım. İyi çoban, koyunları uğruna canını verir... Kimse onları elimden alamaz” (Yuhanna 10:11, 28 [NIV]). Davut Yonatan’ın dostuydu (1. Samuel 20). Ama İsa bizim biricik gerçek dostumuzdur. O, dostları uğruna canını verdi. Davut nasıl sakat prens Mefiboşet için bir şölen hazırladıysa (2. Samuel 9:1–17), İsa da sakat ve düşmüş insanlık için bir sofraya hazırladı. Bu, lütfü araçları aracılığıyla bize sunulan kurtuluş sofrasıdır. Davut uzun yıllar boyunca Saul tarafından bir suçlu gibi aşağılandı, küçük düşürüldü; ancak sonunda bütün İsrail’in tahtına yükseltildi. Aynı şekilde, İsa da büyük çilesinin ardından mezardan zaferle dirildi ve Tanrı’nın sağında güç ve yetki konumuna yüceltilerek yükseltildi.

64. 2. Samuel 15. bölümde, Davut’un oğlu Avşalom’dan kaçarken Kidron Deresi’ni geçtiğini duyarız. O, yüreğinde büyük bir kederle gitmekteydi. O sırada güvenilir danışmanı Ahitofel’in bile ona ihanet ettiğini ve Avşalom’un tarafına geçtiğini öğrendi. Yol boyunca, eski kral Saul’un akrabası olan Şimi çıkageldi ve onu lanetledi (2. Samuel 16:5–13). Benzer şekilde, Kutsal Perşembe gecesi İkinci Davut da Kidron Vadisi’nden geçti. O da Tanrı tarafından atanmış İsrail Kralı olarak, Yahudi önderleri tarafından kovulmuştu. Kidron’dan geçtiğinde, bahçede kendi Ahitofel’ini - yani ihanetiyle tanınan Yahuda’yı - buldu. Sofrasında yemek yiyen kişi, O’na karşı topuğunu kaldırdı (Mezmun 41:9; Yuhanna 13:18). Davut, Şimi’nin lanetine ve alayına karşı sessiz kaldığı gibi, İsa da kesime götürülen kuzu gibi susarak gitti ve ağzını açmadı (Yeşaya 53:7)²⁸.

65. Ne var ki, Mesih’in Kidron’dan geçişi, Davut’un geçişinden sonsuz derecede daha büyüktü. Davut, kendi günahlarından kaynaklanan ailevi sorunlar nedeniyle Kidron’u geçerek kaçmak zorundaydı. Ama İsa, Kidron’a kendi günahını taşımak için değil, başka bir yükü - tüm insanlığın günahlarını - omuzlamak için geldi. Tapınakta, halkı günahtan arındırmak için kullanılan arınma sularıyla kurbanların kanı, yani gerçek

28, G. Stoeckhardt, Die Biblische Geschichte des Alten Testaments, s. 258–259.

arındırıcı kana işaret eden gölgesel temizleyici unsurlar, Kidron Deresi'ne akardı. Aynı vadiye, Kral Yoşiya ve Hizkiya putların iğrençliklerini yakmış ve onların artıklarını oraya saçmışlardı (2. Krallar 23:6; 2. Tarihler 29:16). Şimdi ise İsa bu dereyi aşarken, sanki o suların içinden İsrail'in tüm günahını ve ulusların tüm iğrençliklerini kendi üzerine alıyor ve onları sırtında taşıyordu. Rab, hepimizin suçunu O'nun üzerine yükledi (Yeşaya 53:6)²⁹.

2. İsa, Davut Soyundan Gelen Kurtarıcı'dır

66. Davut'un gençlik yıllarında, İsrail halkı Filistlilerle savaş hâlindeydi. İki ordu, Elah Vadisi'nde karşı karşıya konuşlanmıştı - bir ordu vadinin bir yanında, diğeri ise karşı yamacında yer alıyordu; aralarında ise kimsenin cesaret edemediği tarafsız bir alan bulunuyordu. Savaş başlamadan önce, İsraililere devasa bir Filistli savaşçı meydan okudu; adı Golyat'tı. Saul ve askerleri büyük bir korkuya kapılmıştı, çünkü bu dev gibi adamla dövüşmeye kimse cesaret edemiyordu. Ancak o meydan okumayı kabul eden, genç bir delikanlı olan Davut oldu; Rab'bin yardımıyla Golyat'ı alt etti ve İsrail'i Filistlilerin boyunduruğundan kurtardı.

67. Doğamız gereği, bizim durumumuz da İsrail'in durumuna çok benzerdi. Korkunç, cehennemî dev olan Şeytan'ın tehditleri ve alayları karşısında tamamen etkisiz, hareketsiz, çaresiz kalmıştık. O bizi esaret altında tutuyordu, ona bütünüyle köle olmuştuk. Durumumuz ümitsizdi, çünkü onunla baş edebilecek hiçbir gücümüz yoktu. O, her birimizi zincire vurulmuş hâlde kendi şeytanî krallığına — cehenneme — sürüklemek istiyordu; orada sonsuz bir azap içinde ona hizmet edecektik. O, gerçekten de korkunç bir Golyat'tır.

68. Yine de, yardımımıza Beytlehem'den biri geldi - çoban çocuk Davut değil, ama İyi Çoban, Davut'un daha yüce Oğlu. Çağların savaşına, yani Calvary'deki mücadeleye yürürken, Elah Vadisi'ndeki küçük Davut'tan daha hazırlıklı görünmüyordu. Görünüşünde ya da dış yapısında bize zafer bekletecek hiçbir şey yoktu. Ama biz bir şeyi

29. G. Stoeckhardt, Passionspredigten, s. 6–7.

gözden geçiriyoruz: O sadece Davut'un Oğlu değil, aynı zamanda Davut'un Rabbi'ydi (Matta 22:41–45). Beytlehem'de doğmuş olan bu İkinci Davut yalnızca Davut'un soyundan gelen gerçek bir insan değil, aynı zamanda Tanrı'nın Oğlu, her şeyin üzerinde olan ve sonsuza dek kutsanmış Tanrı'dır (Romalılar 9:5). Çarmıhta asılıyken durum gerçekten de tümüyle ümitsiz görünüyordu. Kötülüğün orduları bağırıyor, alay ediyordu. Ama sevinçleri kısa sürdü, çünkü Kurtarıcı dirildi. Tıpkı Davut'un devi başından kesmesi gibi, O da kötünün başını ayakları altında ezdi. Orada, Mesih düşmanı yenilgiye uğrattı ve bizi Filistli esaretinden çok daha korkunç olan bir tutsaklıktan kurtardı. O'nun görkemli dirilişiyle, kurtuluşu, günahın korkunç zorbalığından özgürlüğü ilan etti ve kendi lütuf araçları aracılığıyla bize zaferli bir yaşam sürme gücünü sunmaktadır.

3. Davut, Hristiyan İçin Bir Örnek Teşkil Eder

69. Davut'un yaşamı, Mesih'in bir tipi, bir ön figürüdür. Aynı zamanda Mesih'in bedeni olan kilise ve her bir imanlı için bir örnektir. Kral Saul, Davut'un Golyat'la savaşmasına izin verdikten sonra, oldukça nüktedan ve ilginç bir sahne ortaya çıkar. Saul, kendi zırhını Davut'a vermek ister; fakat zırh Davut'a uymaz. Üzerinde sarkar, vücuduna oturmaz ve neredeyse hareket edemez hâle gelir (1. Samuel 17:38–39). Biz de sıkıntılar içinde çoğu kez aynı şekilde, bedeninin zırhına sarılma eğilimindeyiz. Gücümüzü Tanrı'nın Sözü'nde aramak yerine, kendi yeteneklerimizde, başka insanlarda, ya da yatıştırıcı maddelerde, ilaçlarda, dünyevî kaynaklarda ararız. Fakat bu sözde zırhlar hiçbir sonuç doğurmaz. Tıpkı Davut'ta olduğu gibi, bizi yavaşlatır, ağırlaştırır, hatta engel olur. Günümüzde de birçok kişi için Tanrı'nın silahları - yani Söz ve Sakramentler - tıpkı Davut'un sapanı gibi önemsiz, etkisiz ve işe yaramaz gibi görünmektedir. Biraz su vaftiz kurnasında, bir parça ekmek sunakta, ya da o kuru eski Kitap ne yapabilir ki? Ancak Tanrı, Davut'a görünüşte önemsiz olan o sapan aracılığıyla nasıl zafer verdiyse, aynı şekilde bize de, görünüşte değersiz sayılan bu lütuf araçlarıyla zafer verecektir.

70. Davut, Bat-Şeva ile yaşadığı olayda, gerçek tövbenin ve

Tanrı'nın büyük merhametinin bir örneğidir. Peygamber Natan, Yasa aracılığıyla Davut'a günahını gösterdiğinde, Davut kendisini mazur göstermeye çalışmadı, başkasını suçlamadı. Yalnızca şöyle dedi: "Rab'be karşı günah işledim" (2. Samuel 12:13). Bunun üzerine Natan ona tam ve eksiksiz bağışlanmayı ilan etti. Gerçek tövbe, günaha karşı içten bir keder duymak ve Mesih'te sunulan Tanrı'nın tam bağışlamasına güvenmektir. Davut'un yaşamındaki bu bölüm, bize şunu temin eder: Öyle büyük ٱ korkunç hiçbir günah yoktur ki, bağışlanmasın.

B. Yeniden Dirilen Süleyman Teması

71. Matta 12. bölümde Rab İsa, kendisini Eski Antlaşma'daki Davut'un oğlu Süleyman'la karşılaştırır. O, nasıl ki Güney Kraliçesi Süleyman'a gelmişti, aynı şekilde kendi kuşağındaki insanların da kurtuluş için O'na gelmeleri gerektiğini belirtir. Çünkü onların O'na gelmesi için, Şeva Kraliçesi'nin Süleyman'a gelmesinden çok daha büyük bir nedeni vardı. Zira Mesih şöyle dedi: "İşte, Süleyman'dan daha üstün olan biri buradadır" (Matta 12:42 [NIV]). İsa, daha yüce olan Süleyman'dır. Süleyman'ın yaşamı genellikle Rab'bin yüceltilmesini tasvir ederken, Davut'un yaşamı ise O'nun alçaltılmasının bir örneğidir³⁰.

72. Davut'un hükümdarlığı sürekli çatışmalarla doluydu. Davut barışa ne kadar da hasret kalmıştı! O kadar çok barış arzuluyordu ki, tahtının varisi olan oğluna, İbranice'de "şalom" yani "barış" anlamına gelen bir isim verdi: Süleyman (1. Tarihler 22:9). Süleyman'ın hükümranlığı tam anlamıyla barış dönemi oldu. Kutsal Kitap şöyle der: "Tifsah'tan Gazze'ye kadar, Fırat Irmağı'nın batısındaki bütün krallıkları Süleyman yönetiyordu. Her tarafta barış vardı. Dan'dan Beer-Şeva'ya kadar Yahuda ve İsrail halkının her bireyi Süleyman'ın yaşamı boyunca kendi asması ve incir ağacı altında güvenlik içinde yaşadı" (1. Krallar 4:24-25). Süleyman bir barış adamıydı; ama daha yüce olan Süleyman, yani İsa, gerçek Barış Prensidir (Yeşaya 9:6). O, 30. Bu duruma bir istisna, Brastberger tarafından kaleme alınmış olan bir vaazdır. Vaazın başlığı şöyledir: "Der mit Dornen gekrönte zweite Salomo" [Dikenlerle Taçlandırılmış İkinci Süleyman] (Immanuel Gottlob Brastberger, Evangelische Zeugnisse der Wahrheit, s. 349-357).

Tanrı ile insan arasında barışı sağladı. “Tanrı, insanların suçlarını saymayarak dünyayı Mesih’te kendisiyle barıştırdı ve barıştırma sözünü bize emanet etti” (2. Korintliler 5:19). Kutsal Cuma günü, Baba’yla ilişkimizi bozan korkunç günahlarımız, Mesih’in kanyıyla silindi; artık Baba, tüm insanları Oğlu’nda masum olarak görmektedir. Paskalya sabahı, barış ve eksiksiz bağışlanma dünyaya ilan edildi ve sunuldu. Dirilmiş Rab, daha yüce olan Süleyman, öğrencilerine ilk olarak ne söyledi? “Şalom• size selâm olsun” (Yuhanna 20:21).

73. Süleyman ismini duyduğumuzda akla gelen bir diğer şey de bilgeliktir. “Süleyman’ın bilgeliği, bütün doğuluların ve Mısırlılar’ın bilgeliğinden daha üstündü” (1. Krallar 4:30). O, yeryüzünde yaşamış en bilge insanlardan biriydi. Bu noktada da, insanın aklı hemen İsa’ya yönelir. Çünkü O’nda bilgelik ve bilginin bütün hazineleri gizlidir (Koloseliler 2:3). O, göksel ilahî bilgeliği bize sunan gerçek Süleyman’dır. Bu bilgelik ve bilgi hazinesi• bizim için Mesih’in Kitabında - yani Kutsal Yazılar’da - kaydedilmiştir. İsa• bu Sözü okumamızı• incelememizi• , üzerinde derin derin düşünmemizi ister• çünkü bu Söz’ün içinde gerçek bilgelik• iman yaşamımız için güç ve beslenme vardır. Kurtarıcının ayakları dibinde toplanın. Güney Kraliçesi• Süleyman’ın bilgeliğini işitmek için uzaklardan geldi — ama işte• burada• Süleyman’dan daha yüce olan Biri vardır³¹.

74. Süleyman, Yeruşalim’de büyük tapınağı inşa etmesiyle hatırlanır. Süleyman şöyle demişti: “RAB, babam Davut’a, ‘Tahtına oturtacağım oğlun benim adıma bir tapınak yapacak’ diye söz verdi. Ben de Tanrım RAB’bin adına bir tapınak yapmaya karar verdim” (1. Krallar 5:5). Süleyman Rab’bin tapınağını inşa etti. Bu yapı görkemliydi - antik dünyanın harikalarından biri olarak kabul edilmekteydi.

75. Ancak “Senin yerine tahtına oturtacağım oğlun, benim adıma tapınağı o yapacaktır” sözlerinde daha derin bir anlam gizlidir. Elbette bu sözler doğrudan Süleyman’a yöneliktir• fakat daha yüce bir anlamda• bu sözler Mesih’e uygulanır. O• Davut’un daha büyük Oğludur• daha yüce olan Süleyman’dır• Davut’un tahtını sonsuza dek

31. G. Stoeckhardt, Die Biblische Geschichte des Alten Testaments, pp. 278–279.

kurmuştur ve O'nun Egemenliğinin sonu yoktur. Gerçekten de, İsa Rab'bin evini inşa etmiştir. İsa şöyle demiştir: “ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek” (Matta 16:18). Gerçek tapınak, insan eliyle yapılmamış olan ve bizzat Mesih tarafından kurulmuş tapınaktır. Aziz Pavlus şöyle açıklar: “Biz, yaşayan Tanrı'nın tapınağıyız” (2. Korintliler 6:16). Kilise, gerçek tapınaktır; bizler onun içinde yaşayan taşlarız, Mesih'in baş köşe taşı olduğu temel üzerine inşa edilmişiz; lütuf araçları aracılığıyla Ruh tarafından diri kılınmışız (Efesliler 2:20; 1. Petrus 2:4–8)³².

76. Süleyman'ın hükümdarlığı döneminde İsrail bir dünya imparatorluğuna dönüştü. Zamanının en büyük güçlerinden biri hâline geldi. Ancak onun krallığı, büyük Davut'un daha yüce Oğlu'nun krallığıyla kıyaslanamaz bile; çünkü o krallığın sonu yoktur. Yuhanna, Vahiy kitabında şöyle der: “Bundan sonra baktım ve işte, her ulustan, her oymaktan, her halktan ve her dilden kimsenin sayamayacağı kadar büyük bir kalabalık, tahtın önünde ve Kuzu'nun önünde duruyordu. Hepsi beyaz kaftanlar giymişti ve ellerinde hurma dalları vardı” (Vahiy 7:9). Şimdi Müjde aracılığıyla bu krallığın bereketlerine kısmen sahibiz, ama son günde bu bereketlerin tamamı, tamlığı ve yüceliği bizim olacaktır. O zaman, Kuzu'nun kanını dökerek bize barış armağan eden, şimdi ise sonsuza dek egemenlik süren daha yüce Süleyman'ın tahtı çevresinde sevinçle toplanacağız.

V. Tapınak/Mishkan (Kutsal Çadır) Tipolojisi

A. İsa, Gerçek Tapınak ve Hakiki Kutsal Çadır'dır

77. Tanrı, İsrail'i Mısır'daki esaretten kurtardıktan sonra, İsraililer Sina yarımadasının güney ucuna doğru yol aldılar. Onlar, Musa'nın Tanrı'dan Yasa'yı ve konut (çadır) ile ilgili yönergeleri aldığı Sina

32. G. Stoeckhardt, Die Biblische Geschichte des Alten Testaments, s. 280–281.

Dağı'nda durakladılar. Tanrı'nın konutla ilgili amacı, insanların arasında yaşamak ve onların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Tanrı, Musa'ya şöyle dedi: "Aralarında yaşamam için bana kutsal bir yer yapsınlar. Konutu ve eşyalarını sana göstereceğim örneğe tıpatıp uygun yapın" (Çıkış 25:8-9). Merhametli Rab, halkının arasında yaşamak, onlara teselli, esenlik ve tüm bereketlerini sunmak istiyordu.

78. Konut (çadır) Rab İsa Mesih'in bir tipidir. Konuttaki her şey O'nun kişiliğine ve işine işaret eder. O, gerçek konuttur. Mesih'in dünyaya gelişi hakkında, Aziz Yuhanna şöyle yazar: "Söz beden oldu ve aramızda yaşadı" (Yuhanna 1:14). Yuhanna'nın burada kullandığı ifade aslında kelimenin tam anlamıyla, Rab'bin "aramızda çadır kurduğunu" belirtir (Müjdeci burada, "çadır" anlamına gelen σκηνή kökünden türeyen ἐσκήνωσεν fiilini kullanır). Bu ifadeyi şöyle çevirmek de mümkündür: "O, çadırını aramızda kurdu." Mesih'in üzerine aldığı insanlık doğası, O'nun yüceliğinin parıltısıyla birlikte aramızda yaşadığı bir çadır gibidir. O, tıpkı Tanrı'nın Çıkış döneminde halkının ortasında yaşadığı gibi, şimdi de bizim aramızda yaşamaktadır. İsrail'in çadırı ve sonrasında tapınak, günahla dolu bir dünyada Mesih'in kurtarıcı varlığının simgeleridir.

79. Çölde kurulan konutta, Tanrı yüceliğini bir bulut içinde görünerek açıkladı. Bulut, Buluşma Çadırı'nı örttü ve Rab'bin görkemi konutu doldurdu (Çıkış 40:34-35). Aziz Yuhanna, beden alan Söz hakkında şöyle yazar: "O'nun yüceliğini -Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu biricik Oğul'un yüceliğini- gördük" (Yuhanna 1:14). İsa, Tanrı'nın yüceliğini bütünüyle açığa çıkardı; oysa konut (çadır) bu yüceliği yalnızca sınırlı ve gölge biçiminde göstermekteydi.

80. Konut (çadır), Tanrı'nın insanla buluştuğu yerd. Orada Tanrı halkıyla konuştu. Bu nedenle çadır, ilahiyet ile insanlığın bir araya geldiği tek kişiyi - Rab İsa Mesih'i - önceden tasvir eder. Ancak Tanrı, Mesih'te yalnızca insanla buluşmakla kalmadı; Mesih'te insanla bir kişi oldu, bizim insan kardeşimiz oldu. Üçlülüğün İkinci Kişisi, Meryem'in bedeninden kusursuz bir insan doğasını kendi varlığına kattı. Mesih'te ilahî olanla insanî olan öylesine ayrılmaz bir biçimde

birleşmiştir ki, şöyle diyebiliriz: Tanrı, Bakire'nin rahminden doğmuştur. Üçlülük bir üyesi doğmuş, acı çekmiş ve ölmüştür. O, tek bir kişide hem gerçek Tanrı, hem de gerçek insandır. İşte bu, O'nun kişiliğinin büyük gizemidir. Tanrı gerçekten beden aldı ve aramızda çadır kurdu.

81. Konut (tapınak çadırı), aynı zamanda Mesih'in kurtarıcı fedakârlığına da işaret eder. İbraniler mektubunun kutsal yazarı şöyle der: "Ama Mesih, gelecek iyi şeylerin başkâhini olarak ortaya çıktı. İnsan eliyle yapılmamış, yani bu yaratılıştan olmayan daha büyük, daha yetkin çadırdan geçti. Tekelerle danaların kanıyla değil, sonsuz kurtuluşu sağlayarak kendi kanıyla kutsal yere ilk ve son kez girdi" (İbraniler 9:11-12). Eski Antlaşma'daki kurbanlar, yalnızca Mesih'in Calvary'de sunduğu mükemmel kurbanla yerine getirildiğinde, günahların bağışlanması için etkili bir araç olabiliyordu. Calvary'de, Mesih hem kurbandı, hem başkâhin, hem de lütf tahtıydı - hepsi tek kişide birleşmişti. Orada, kendisini çarmıhın sunağında feda etti ve kutsal, değerli kanını döktü; Tanrı'nın lütf tahtına, keçilerin ve buzağların kanı yerine, kendi kanını serpti. Kanını dökerek tüm insanların günahlarını örttü; onları tamamen sildi, öyle ki artık görünmez ve hesaba katılmaz hâle geldiler.

82. Mesih, konutun (çadırın) ve içindeki tüm eşyaların gerçek anlamda tamamlayıcısıdır, onların nihai gerçekleşmesidir. Örneğin, antlaşma sandığını düşünelim. Antlaşma sandığı, içi ve dışı altınla kaplanmış tahtadan yapılmıştı; bu da Mesih'in iki doğasını - hem Tanrı hem insan oluşunu - tek kişilikte taşıdığını simgeler. Sandığın içinde, iki taş levha üzerine yazılmış Emirler, altın bir kap içinde manna ve çölde filiz vermiş Harun'un asası bulunuyordu. Bu unsurlar bize şunu hatırlatır: İsa, O'na iman eden herkes için Yasa'nın sonudur. O, gökten gelen mannedir; yaşam ekmeğidir; bu ekmekten yiyen kişi ölmeyecek - çünkü bu ekmek, dünyanın yaşamı uğruna verdiği kendi bedenidir. O, gerçek Harun asasıdır; İşay'ın filizidir; zarafet ve güzelliğiyle dolu olan sürgün ve çiçektir.

83. Antlaşma Sandığı'nın üst kısmında iki altın Keruv bulunuyordu; bu meleklerin kanatları birleşerek Tanrı'nın lütuf tahtını oluşturuyordu; bu yüzden Mezmur yazarı şöyle ilan eder: "RAB, Keruvlar arasında tahtına oturmuş" (Mezmur 99:1). Bu kısım "lütuf tahtı" olarak adlandırılıyordu, çünkü Kefaret Günü (Yom Kippur) sırasında yılda bir kez, bağışlanma kurbanlarının kanı bu tahtın üzerine serpilirdi ات gösterilsin ki sandığın içinde bulunan ve günahkârı mahkûm eden Yasa susturulmuştur. Tüm günahlar, gerçek kefarete kurbanının kanıyla örtülmüş ve silinmiştir. İsa, Tanrı'nın gerçek lütuf tahtıdır (Romalılar 3:25; İbraniler 9:5). İsa Mesih, eski antlaşmadaki lütuf tahtının işaret ettiği şeyi yerine getirmiştir: tüm günahların örtülmesi. O, günahlar için bağış ve uzlaşma yeridir. Kendini kesilmeye razı etti; kanını Tanrı'nın lütuf tahtı üzerine döktü; böylece günahlarımız silinsin ve bağışlansın. Yuhanna şöyle der: "O günahlarımızı, yalnız bizim günahlarımızı değil, bütün dünyanın günahlarını da bağışlatan kurbandır" (1. Yuhanna 2:2 [NIV]). O, antlaşma sandığıdır; Tanrı'nın lütuf tahtıdır; Keruvlar arasında yaşayan Kişi'dir.

B. Kilise, Ruhsal Tapınak'tır

84. İsa, halka açık hizmetinin başında tapınağı ilk kez arındırdığında, din önderleri O'na bu işi yapmaya ne hakla kalkıştığını sordular. İsa şu sözlerle karşılık verdi: "Bu tapınağı yıkın, üç günde onu yeniden kuracağım" (Yuhanna 2:19). Tapınak görevlileri, O'nun Yeruşalim'deki fiziksel tapınaktan söz ettiğini sandılar - yani az önce temizlemiş olduğu binadan. Ancak Aziz Yuhanna açıklar: "Ama İsa'nın sözünü ettiği tapınak kendi bedeniydi" (Yuhanna 2:21). Bu söz, O'nun ölümüne ۛ dirilişine işaret etmektedir. Rabbimizin dirilişi, ilahî otoritesinin en büyük işaretidir ۛ aynı zamanda dünyaya şu açık beyanı sunar: Artık bütün günahlar, Mesih'te bağışlanmıştır.

85. İsa, üç gün içinde dirilecek olan kendi bedeninin tapınağından söz ediyordu. Ancak O, dirilişiyle yalnızca kendi bedenini değil, yepyeni bir tapınak - yani kendi bedeni olan kutsal Mesihî kiliseyi - kurmuş oldu. İşte bu, Hagay peygamberin sözünü ettiği tapınaktır:

“Yeni tapınağın görkemi, öncekinden daha büyük olacak. Buraya esenlik vereceğim.” Böyle diyor Her Şeye Egemen RAB (Hagay 2:9). Bu yeni tapınak, Hagay zamanında yas tutanlara sevinç getirecek bir tapınaktır; çünkü o, insan eliyle yapılmamıştır - bizzat Mesih’in kendisi tarafından inşa edilmiştir.

86. Havadan bakıldığında Venedik şehri, denizin ortasına kurulmuş bir kent gibi görünür. Tüm yapıları sularla çevrilidir. Venedik’in binalarının altını kazdığınızda, sadece çamur ve kumla karşılaşsınız. Peki bu yapılar, suların ortasında nasıl dimdik ayakta durabiliyor? Binaların altındaki kum ve çamurun içine, yıllar içinde çelik kadar sertleşmiş kütükler çakılmıştır. Venedik şehri, işte bu ahşap direklerin üzerinde sağlam bir şekilde durmaktadır. Aynı şekilde, Mesih’in yüce mabedi olan kilisesi de haçın tahtası üzerine kurulmuştur. Haçta herkes için esenlik ve bağışlanma vardır. Vaftiz aracılığıyla tüm imanlılar bu temel üzerine diri taşlar olarak bina edilmiştir; ve bu yapının baş taşı da İsa Mesih’in ta kendisidir.

87. Bu ev, Eski Antlaşma’daki tüm tapınaklardan çok daha görkemli ve yücedir. Eski tapınakta arınma için su havuzu, Tanrı’nın varlığını simgeleyen antlaşma sandığı ve kurtuluşu işaret eden kurbanlar vardı. Oysa bizler Mesih’in bedeni olarak, yeni tapınak olarak bir araya geldiğimizde, her lekeyi, her kir ve buruşu arındırabilecek gerçek kaynağa sahibiz: vaftiz kurnasına. Tanrı’nın bizimle konuştuğu, bize teselli ve güç verdiği Kutsal Yazılar’ın tam açıklaması da elimizdedir. Ve sunakta, orduların Rabbi’nin kendisi aramıza iner; halkının ortasında, günahların bağışlanması, yeni ruhsal yaşam ve kurtuluş için bir zamanlar kurban edilen Kuzunun gerçek kurbanını, yani etini ve kanını sunar.

88. “Bu tapınağı yıkın, üç günde onu yeniden kuracağım” (Yuhanna 2:19). Bu sözler, gerçekten de İsa’nın dirilişinde yerine geldi; çünkü O, dirilişiyle tüm insanlık için kurtuluşu ilan etti. Ancak aynı zamanda, bu sözleri gerçekleştirirken bambaşka bir tapınak inşa etti: Kudüs’teki tapınağı geçersiz kılan yeni bir tapınak, kendi bedeninin tapınağı, yani kilisesi. Bu nedenle bizler de, vaftiz aracılığıyla bu tapınağın bir parçası

kılınanlar olarak, yaşayan Tanrı'nın tapınaklarıyız; Ruh'un temizleyici gücüyle arınmış bir şekilde yaşar, ve ilahi yazarının diliyle şöyle ilahi söyleriz:

İşte burada, gözlerimizin önünde kutsal vaftiz kurnası durur,
Tanrı'nın bizi nasıl kabul ettiğini anlatır bize;
Sunak, Mesih'in kurbanını hatırlatır
Ve O'nun sofrasının bizlere sunduğu nimeti bildirir;
Burada, Tanrı Sözü yankılanır ve ilan eder:
Mesih, dün de, bugün de aynıdır
Evet, sonsuza dek bizim Kurtarıcımızdır³³.

Kaynakça

- Beale, G.K. Yanlış Metinlerden Doğru Öğreti mi?
Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1994.
- Berkhof, Louis. Kutsal Kitap Yorumu İlkeleri.
Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1950.
- Bouyer, Louis. Kutsal Yazıların Anlamı. Çev. Mary Perkins Ryan.
Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 1958.
- Brastberger, Immanuel. Gerçeğin Evanjelik Tanıklıkları.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1877.
- Brinsmead, Robert D. Kurtuluş Tarihinin Deseni.
Fallbrook, California: Verdict Publications, 1979.
- Danielou, Jean, S.J. Gölgelerden Gerçeğe.
Londra, İngiltere: Burns & Oates, Ltd., 1960.
- Dockery, David S. Kutsal Kitap Yorumu: Dün ve Bugün.
Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1992.
- Fuerbringer, Ludwig. Kutsal Kitap Hermenötüğü.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1924.
- Gerhard, J. Kutsal Vaftiz ve Kutsal Akşam Yemeği Üzerine.
Berlin, Almanya: Verlag von Gustav Schlawitz, 1968.

---

33. Luther İlahî Kitabı, 467 numaralı ilahi

- Glasson, T. Francis. Dördüncü Müjde'de Musa.
Naperville, Illinois: Alec R. Allenson, Inc., 1963.
- Goppelt, Leonhard. Tipos, çev. Donald H. Madvig, Tipos:
Eski Antlaşma'nın Yeni Antlaşma'da Tipolojik Yorumu (C.
Bertelsmann Verlag, 1939), Grand Rapids, Michigan: William B.
Eerdmans Publishing Company, 1982.
- Grant, Robert M. Kilise'de Kutsal Kitap.
New York, New York: The Macmillan Company, 1948.
- Hummel, Horace D. Söz'ün Beden Alışı.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1979.
- Kaiser, Walter C., Jr. Yeni Antlaşma'da Eski Antlaşma'nın Kullanımları.
Chicago, Illinois: Moody Press, 1985.
- Lampe, G.W.H., M.C., D.D. ve Woollcombe, K.J., M.A.
Tipoloji Üzerine Denemeler.
Naperville, Illinois: Alec R. Allenson, Inc., 1957.
- Lightfoot, J.B. Elçisel Babalar.
Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1976.
- Luther, Martin. Luther'in Eserleri. Cilt 10, 15, 31, 39, 52.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House.
- Luther, Martin. Luther'in Tüm Yazıları. Cilt X-XII.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House.
- Pieper, August. Çev. Erwin E. Kowalke. Yeşaya II.
Milwaukee, Wisconsin: Northwestern Publishing House, 1979.
- Pieper, Frances. Hristiyan Dogmatığı. Cilt II.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1953.
- Pieper, Reinhold. Serbest Metinler Üzerine Vaazlar.
Milwaukee, Wisconsin: Germania Publishing Company, 1902.
- Pieper, Reinhold. Eski Antlaşma Metinleri Üzerine Vaazlar.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1915.
- Preus, James Samuel. Gölgelelerden Vaatlere.
Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969.
- Stock, Augustine, O.S.B. Çölde Yolculuk.
Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1969.
- Stoeckhardt, George. Eski Antlaşma'nın Kutsal Kitap Tarihi.
St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1900.
- Stoeckhardt, George. Tutku Vaazları.

St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House.

- Tappert, Theodore G. Uzlaşma Kitabı (The Book of Concord).

Philadelphia, Pennsylvania: Fortress Press, 1959.

- Toon, Peter. Liturji Aracılığıyla Tanrı'yı Tanımak.

Largo, Florida: The Prayer Book Society Publishing Company, 1992.

- Toon, Peter. Liturji Yoluyla Müjde'yi İlan Etmek: Ortak Dua

Geleneği ve Öğreti Değişimi.

Largo, Florida: The Prayer Book Society Publishing Company, 1993.

- Walther, C.F.W. Bayram Ezgileri (Festklänge).

St. Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1892.

- Weller, Philip T., S.T.D.

Aziz Augustinus'tan Seçilmiş Paskalya Vaazları.

St. Louis, Missouri: B. Herder Book Co., 1959.

- Ziethe, Wilhelm. Siloa.

Berlin, Almanya: Hauptverein für Christliche Erbauungsschriften, 1889.

Dergiler

- Arndt, William F.

“Mesih’e Özgü Tipik Kehanetler.

”Lehre und Wehre. Cilt 67, Sayı 12 (Aralık 1921), s. 359-367.

Hassold, William J.

“Mesihî Kehanetlerin Doğrudan mı Yoksa Tipolojik mi Yorumu?”

Concordia Theological Monthly. Cilt XXXVIII, Sayı 3 (Mart 1967), s. 155-167.

- Schmeling, Peder Gaylin.

“Yeşaya 11:6-9’un Egzejetik İncelemesi.”

The Lutheran Synod Quarterly. Cilt XXIV, Sayı 3 (Eylül 1984), s. 9-31.

- Surburg, Raymond F.

“Eski Antlaşma’daki Mesihî Kehanetlerin Doğru Yorumu.”

The Lutheran Synod Quarterly. Cilt XX, Sayı 4 (Aralık 1980), s. 6-36.

Eski Antlaşma, bütünüyle Mesih'in kitabıdır; onun merkezinde, tek ve yegâne içerik olarak Mesih yer alır. Kutsal Yazıların bu Mesih'teki birliği, kilisenin sadece doğrusal ve doğrudan Mesihî peygamberliklerin geçerliliğini cesaretle ilan etmesiyle değil, aynı zamanda Kutsal Yazılara dair doğru bir tipolojik yorumla da korunur ve sürdürülür. İki Antlaşma arasındaki kutsal birliğin özü, tipoloji aracılığıyla muhafaza edilir. Zira tipoloji, Tanrı'nın Eski Antlaşma'daki eylemlerinde, zamanın doluluğunda beden almış Oğlu aracılığıyla gerçekleştireceği büyük kurtuluş işlerinin önbildirilerini ve gölgelerini derin sezgiyle keşfeder.

